

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ KÜRESEL RAPORU

ÖLÜM CEZALARI

VE İNFAZLAR

2024

AMNESTY
INTERNATIONAL

Uluslararası Af Örgütü, herkesin içindeki insanlığı harekete geçiren ve hepimizin insan haklarından yararlanabilmesi için değişim kampanyaları yürüten 10 milyon kişilik bir harekettir. Vizyonumuz, iktidardakilerin sözlerini tuttuğu, uluslararası hukuka saygı duyduğu ve hesap verdiği bir dünyadır. Tüm hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dini inançlardan bağımsız ve asli gelir kaynağı üye aidatları ve bireysel bağışlar olan bir kurumuz. Dünyanın her yerindeki insanlarla dayanışma ve şefkat içinde hareket etmenin toplumlarımızı daha iyiye doğru değiştirebileceğine inanıyoruz.

© Amnesty International 2025

Aksinin ifade edildiği durumlar haricinde, bu belgenin içeriği Creative Commons (alıntı, gayriticari, türetilemez, uluslararası 4.0) tarafından lisanslıdır.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Daha fazla bilgi için sitemizdeki izinler sayfasını ziyaret edebilirsiniz:
www.amnesty.org

Uluslararası Af Örgütü dışında bir telif hakkı sahibine atfedilen içerikler Creative Commons lisansına tabi değildir.

İlk kez 2025 yılında Uluslararası Af Örgütü tarafından yayımlanmıştır.
Peter Benenson House, 1 Easton Street, London WC1X 0DW, U

İndeks: ACT 50/8976/2025

Orijinal dili: İngilizce

amnesty.org

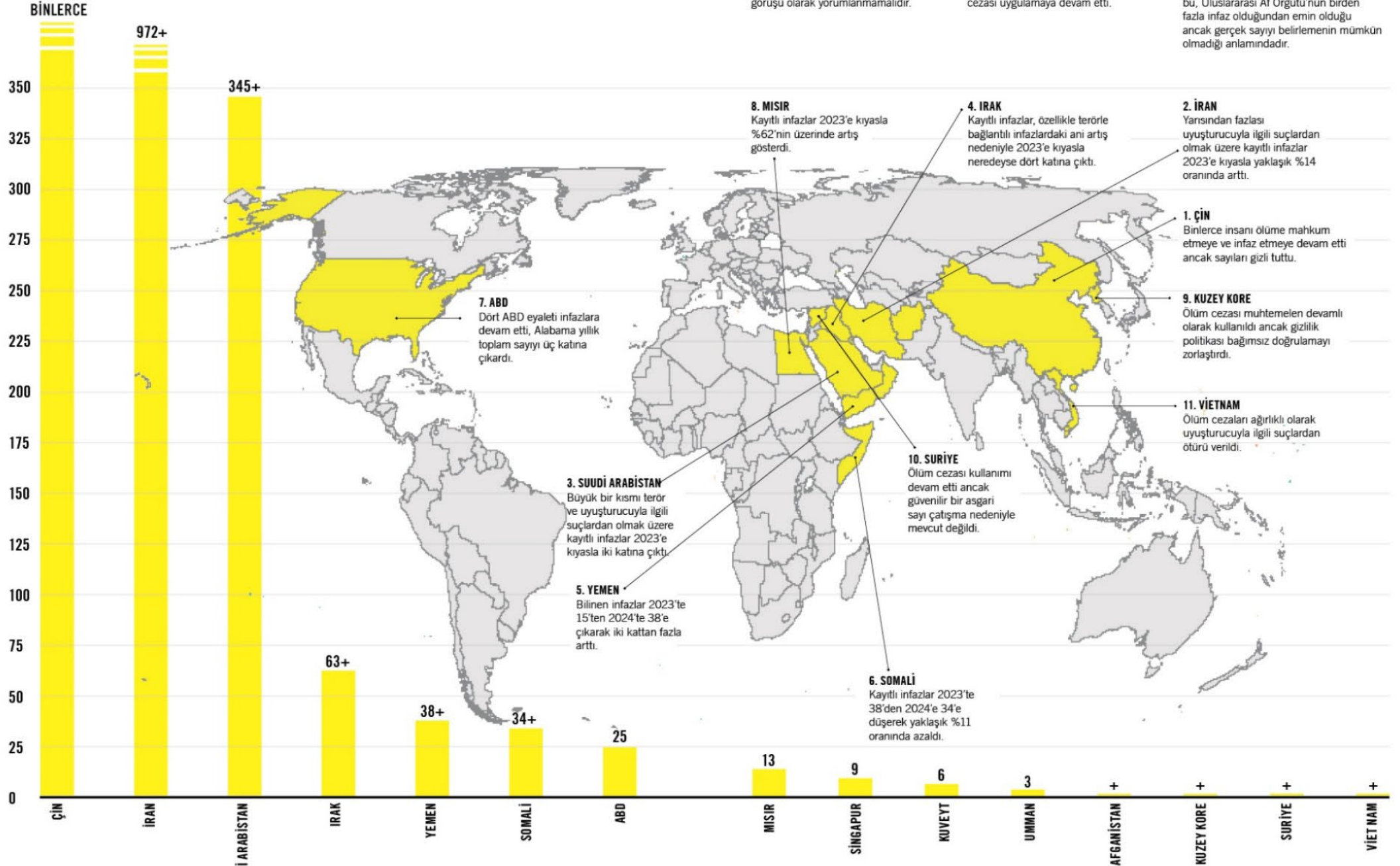
AMNESTY
INTERNATIONAL

İÇİNDEKİLER

2024'TE ÖLÜM CEZASI UYGULAYAN ÜLKELER	4
ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ'NÜN ÖLÜM CEZASI KULLANIMI HAKKINDAKİ SAYILARA DAİR NOTU	5
2024 YILINDA ÖLÜM CEZASININ KULLANIMI	6
KÜRESEL EĞİLİMLER	6
İNFAZLAR	8
2024 YILINDA UYGULANAN İNFAZ YÖNTEMLERİ	11
ÖLÜM CEZALARI	12
CEZANIN HAFİFLETİLMESİ, AF VE BERAAT	13
2024'TE ÖLÜM CEZALARI: ULUSLARARASI HUKUKUN İHLALİ	13
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER	16
AMERİKA KITASI	16
ASYA-PASİFİK BÖLGESEL EĞİLİMLER	22
AVRUPA VE ORTA ASYA	29
ORTA DOĞU VE KUZAY AFRİKA	30
SAHRA ALTI AFRİKA	35
EK I: 2024'TE KAYDEDİLEN İNFAZLAR VE ÖLÜM CEZALARI	41
2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	41
2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	42
EK II: 31 ARALIK 2024 İTİBARIYLA ÖLÜM CEZASI UYGULAYAN VE UYGULAMAYAN ÜLKELER	43
EK III: 31 ARALIK 2024 İTİBARIYLA ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERİN ONAYLANMASI	45
EK IV: 17 ARALIK 2024'TE ÇIKARILAN 79/179 SAYILI BM GENEL KURULU KARARININ OYLAMA SONUÇLARI	47

2024'TE ÖLÜM CEZASI UYGULAYAN ÜLKELER

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ'NÜN ÖLÜM CEZASI KULLANIMI HAKKINDAKİ SAYILARA DAİR NOTU

Bu rapor, Ocak-Aralık 2024 döneminde yargı eliyle ölüm cezası kullanımını incelemektedir. Önceki yıllarda olduğu gibi resmi sayılar, mahkeme kararları, ölüm cezasına mahkum edilen kişiler ile aileleri ve avukatlarından alınan bilgiler, basında yer alan haberler ve isimleri belirtilen diğer sivil toplum örgütleri dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan bilgi toplandı.

Uluslararası Af Örgütü, infaz, ölüm cezası ve cezanın hafifletilmesi veya beraat gibi ölüm cezası uygulamalarının farklı boyutlarıyla ilgili konularda yeterli kanıt olduğunda raporlama yapmaktadır. Birçok ülkede hükümetler ölüm cezasının kullanımına ilişkin bilgileri yayımlamamaktadır. Örneğin, Çin ve Vietnam'da ölüm cezasının kullanımına ilişkin veriler devlet sırrı olarak sınıflandırılıyor. 2024'te, yine bazı ülkelerde – özellikle Belarus, Laos ve Kuzey Kore'de – kısıtlayıcı devlet uygulamaları nedeniyle ölüm cezası hakkında çok az bilgi mevcuttu veya hiç bilgi yoktu. Bu nedenle, birçok ülke için Uluslararası Af Örgütü'nün ölüm cezasının kullanımına ilişkin sayıları, kaydedilen asgari sayılardır. Gerçek toplam sayıların daha yüksek olması muhtemeldir.

2009'da Uluslararası Af Örgütü, Çin'de ölüm cezasının kullanımına ilişkin tahmini sayıları yayımlamayı durdurdu. Bu karar, Çin yetkililerinin Uluslararası Af Örgütü'nün sayılarını yanlış şekilde sunmasıyla ilgili endişeler nedeniyle alındı. Uluslararası Af Örgütü, bilgiye erişimdeki kısıtlamalar nedeniyle Çin ile ilgili yayınlayabildiği sayıların gerçeğin çok altında olduğunu her zaman açıkça belirtti. Çin henüz ölüm cezasıyla ilgili herhangi bir sayı yayımlamadı. Ancak eldeki bilgiler, her yıl binlerce kişinin infaz edildiğini ve ölüme mahkum edildiğini göstermektedir. Uluslararası Af Örgütü, Çin makamlarına Çin'de ölüm cezasının kullanımına ilişkin bilgi yayımlama çağrısını yineliyor.

Uluslararası Af Örgütü raporun yayımlanmasından sonra yeni bilgiler edindiği ve bu bilgileri doğrulayabildiği durumlarda, sayıları çevrimiçi olarak [amnesty.org/en/what-we-do/death-penalty](https://www.amnesty.org/en/what-we-do/death-penalty) adresinde güncellemektedir.

Tablo ve listelerde bir ülkenin adının yanında bir sayıdan sonra “+” işaretinin yer aldığı durumlarda – örneğin Irak (63+) – bu, Uluslararası Af Örgütü'nün Irak'ta 63 infazı, ölüm cezasını veya ölüm cezasına mahkum edilen kişileri doğruladığı ancak gerçek sayının 63'ten fazla olduğuna inandığı anlamına gelmektedir. Bir ülkenin adından sonra sayı olmadan “+” görüldüğü durumlarda ise – örneğin Umman (+) – bu, Uluslararası Af Örgütü'nün ilgili ülkede (birden fazla) infaz, ölüm cezası veya ölüm cezasına mahkum edilen kişi olduğunu doğruladığı, ancak güvenilir bir asgari sayı sağlamak için yeterli bilgiye sahip olmadığı anlamına gelir. Çin dahil küresel ve bölgesel toplamlar hesaplanırken “+” iki olarak sayılmıştır.

Uluslararası Af Örgütü, suçlanan kişinin kim olduğundan, suçun niteliğinden, hangi koşullarda işlendiğinden ya da öldürme yönteminden bağımsız olarak istisnasız tüm davalarda ölüm cezasına karşı çıkıyor. Uluslararası Af Örgütü, ölüm cezasının tamamen kaldırılması için kampanya yürütüyor.

2024 YILINDA ÖLÜM CEZASININ KULLANIMI

“Bu Yasa [cezaların kaldırılmasına ilişkin] yasal bir reformdan daha fazlasıdır; adalet ve insanlığa olan bağlılığımızın bir ifadesidir [...] Rehabilitasyonun önemini ve cezalandırmadan uzaklaşma ihtiyacını kabul ediyoruz.”

Ziyambi Ziyambi, Zimbabwe Adalet ve Parlamento İşleri Bakanı ¹

KÜRESEL EĞİLİMLER

Uluslararası Af Örgütü'nün 2024 yılında ölüm cezasının küresel kullanımına ilişkin sayıları, kaydedilen infazlarda keskin bir artış gösterirken, bu cezayı uygulayan ülke sayısı bugüne kadarki en düşük seviyede kaldı.

Uluslararası Af Örgütü'nün 2023 yılına kıyasla bilinen infazlarda kaydettiği %32'lik artış, 2024 yılı toplamını 2015'ten bu yana kaydedilen en yüksek yıllık sayıya ulaştırdı. Bu artış temel olarak üç ülkedeki artıştan kaynaklandı: İran, Irak ve Suudi Arabistan.

Bilinen toplam sayılar, dünyanın en fazla infaz uygulayan ülkesi olmaya devam eden Çin'de ve infazların yaygın olarak devam ettiği düşünülen ancak bilgiye erişimin kısıtlı olduğu Kuzey Kore ve Vietnam'da infaz edildiğine inanılan binlerce kişiyi kapsamamaktadır.

2024 yılında, ölüm cezası, özellikle insan hakları savunucularını, protestocuları, muhalifleri ve siyasi muhalifleri hedef alarak ve etnik veya dini azınlıklara mensup olanlar ile dezavantajlı sosyo-ekonomik arka plandan gelenleri orantısız etkileyerek, bazı hükümetlerin nüfus üzerinde kontrol sağlamak ve muhalefeti bastırmak için kullandığı önemli bir araç olmaya devam etti. Diğer örneklerin yanı sıra, İran yetkilileri, Eylül-Aralık 2022'deki “Kadın, Yaşam, Özgürlük” protestoları sırasında İslam Cumhuriyeti müesses nizamına ve onun siyasi-dini ideolojilerine meydan okuyan veya meydan okuduğu düşünülen kişileri cezalandırmak için ölüm cezasını kullandı. Suudi yetkililer, siyasi muhalefeti susturmak ve 2011-2013 yılları arasında “hükümet karşıtı” protestoları destekleyen ülkedeki Şii azınlığa mensup vatandaşları cezalandırmak için ölüm cezasını araçsallaştırmayı sürdürdü. Geniş bir şekilde tanımlanan “güvenlik” veya terörle ilgili suçlara yönelik olarak ölüm cezasına başvurulması birçok ülkede kayda değer boyutlardaydı.

Ölüm cezasının suç üzerinde özel bir caydırıcı etkisi olduğu yönündeki yanlış algı da tehlikeli ve insanlıktan çıkarıcı söylemleri beslemeye devam etti. Mart ayında Kongo Demokratik Cumhuriyeti

¹ The Herald, “Zimbabwe ölüm cezasını kaldırıyor”, 31 Aralık 2024, <https://www.herald.co.zw/zimbabwe-abolishes-death-penalty/>

Adalet Bakanı, ülkedeki silahlı çatışmaların tırmandığı bir dönemde hükümetin ordu içindeki “vatana ihanetle” mücadele etmek ve bazı şehirlerdeki ölümcül çete şiddetini sona erdirmek için infazları yeniden başlatmaya karar verdiğini resmen açıkladı. Burkina Faso askeri yetkilileri, 2018 yılında adi suçlar için Ceza Kanunu'ndan kaldırılan ölüm cezasını yeniden getirmeyi planladıklarını açıklayarak güvenlik endişelerine dikkat çekti. Başkan Trump 2025'in başlarında göreve gelmeye hazırlanırken, insanları “vahşi tecavüzcülerden, katillerden ve canavarlardan” korumak için bir araç olarak defalarca ölüm cezasını ima etti.²

Ölüm cezasının desteklenmesi, çeşitli ülkelerde hükümetler tarafından uyuşturucu kullanımı ve satışı sona erdirmek amacıyla yaygınlaştırılan asılsız söylemlerin ve cezalandırıcı tepkilerin de bir parçasıydı. Uyuşturucu ile ilgili suçlar, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında bu cezanın kullanımının sınırlandırılması gereken “en ciddi suçlar” eşliğini karşılamamaktadır ve bu cezanın kullanımı, azınlık gruplarından veya dezavantajlı sosyo-ekonomik arka plandan gelenleri orantısız bir şekilde etkilemeye devam etmiştir. 2024'te bilinen tüm infazların %42'si dört ülkede (Çin, İran, Singapur ve Suudi Arabistan) uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle hukuka aykırı olarak gerçekleştirildi.³ Yıl boyunca, Maldivler, Nijerya ve Tonga da dahil birçok ülke uyuşturucu ile ilgili suçları cezalandırmak için ölüm cezasını getirmeyi değerlendirdiler.

Buna rağmen, 2024'teki gelişmeler ölüm cezasının kullanımının giderek artan bir azınlığa mahsus olduğunu doğruladı. Uluslararası Af Örgütü, üst üste ikinci yıl, 15 ile en az sayıda ülkede infaz gerçekleştirildiğini kaydetti.

31 Aralık'ta Zimbabwe Devlet Başkanı Emmerson Mnangagwa adi suçlar için ölüm cezasını kaldıran bir yasa tasarısını imzaladı. Aralık ayı başlarında, 2023 yılında ölüm cezasını tamamen yürürlükten kaldıran Zambiya, ölüm cezasının kaldırılmasını amaçlayan Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin İkinci İhtiyari Protokolü'nü onaylayarak ölüm cezasını geri dönüşsüz olarak kaldırdı. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu'nun infazları erteleme çağrısında bulunan beşinci kararını kabul etmesiyle birlikte bu ilerlemeler, Afrika'nın infazların kaldırılması konusunda umut ışığı olmaya devam ettiğini gösterdi.

Diğer ülkelerdeki ilerlemeler de, hak savunuculuğu faaliyetlerinin devam etmesi halinde, ölüm cezasının küresel çapta tamamen kaldırılmasının an meselesi olduğunu gösterdi. Malezya'da 2023 yılında zorunlu ölüm cezasının kaldırılması ve bunu takip eden yeniden yargılama süreci, infaz riski altındaki kişi sayısında binden fazla azalmaya neden olmuştur. Görevden ayrılan ABD Başkanı Biden, federal ölüm cezası altındaki 40 kişiden 37'sinin cezalarını hafifletti; dönemin Kuzey Carolina Valisi Roy Cooper ise diğer kayda değer indirimlerin yanı sıra, yıl sona ererken 15 ölüm cezasını kaldırdı.

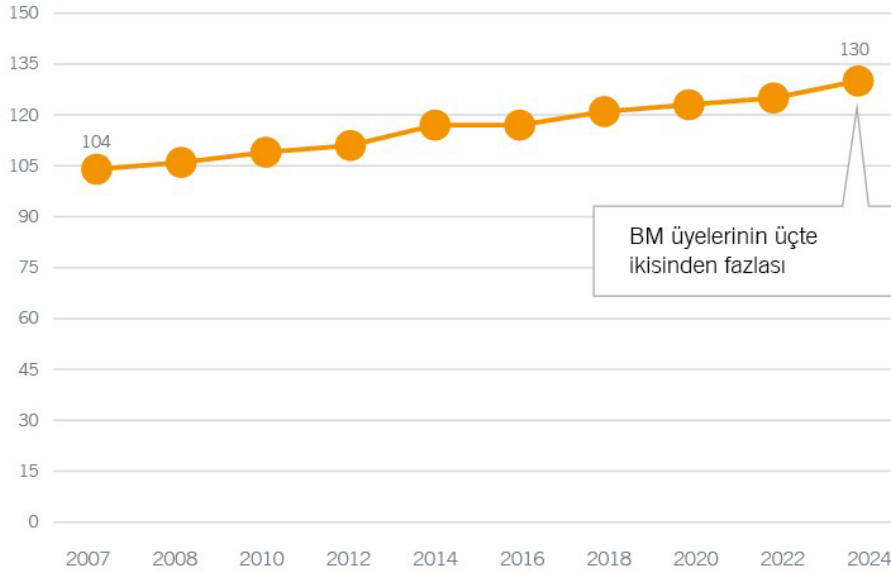
Aralık ayında, ölüm cezası kullanımının ertelenmesine dair onuncu Genel Kurul kararının oylamasında ilk kez tüm BM üye devletlerinin üçte ikisinden fazlası lehte oy kullandı. Bu karara verilen destek, bu kararların ilkinin kabul edildiği 2007 yılından bu yana artmaya devam ederek (Şekil 1), devletlerin ölüm cezasını uluslararası insan hakları hukuku kapsamında hukuka uygun

² Reuters, “Trump, 'tecavüzcüler, katiller ve canavarlar' için ölüm cezası isteyeceğini söyledi”, 24 Aralık 2024, <https://www.reuters.com/world/us/trump-says-he-will-look-death-penalty-rapists-murderers-monsters-2024-12-24/>

³ Resmi gizlilik nedeniyle Vietnam'a ilişkin herhangi bir doğrulama yapılamadı ancak uyuşturucuyla bağlantılı infazların uygulandığı düşünülmektedir.

bir ceza olarak reddetmeye giderek yaklaştıklarını gösterdi.⁴ Antigua ve Barbuda, Kenya, Fas ve Zambiya ilk kez infaz erteleme çağrısı lehinde oy kullanarak ölüm cezasını ulusal düzeyde kaldırmaya yönelik istikrarlı ilerlemeyi ve diyalog çabalarını ortaya koydu.

ŞEKİL 1: BM GENEL KURULU'NUN ÖLÜM CEZASI KULLANIMININ ERTELENMESİ HAKKINDA ALDIĞI KARARLAR LEHİNE VERİLEN OYLAR (2007-2024)

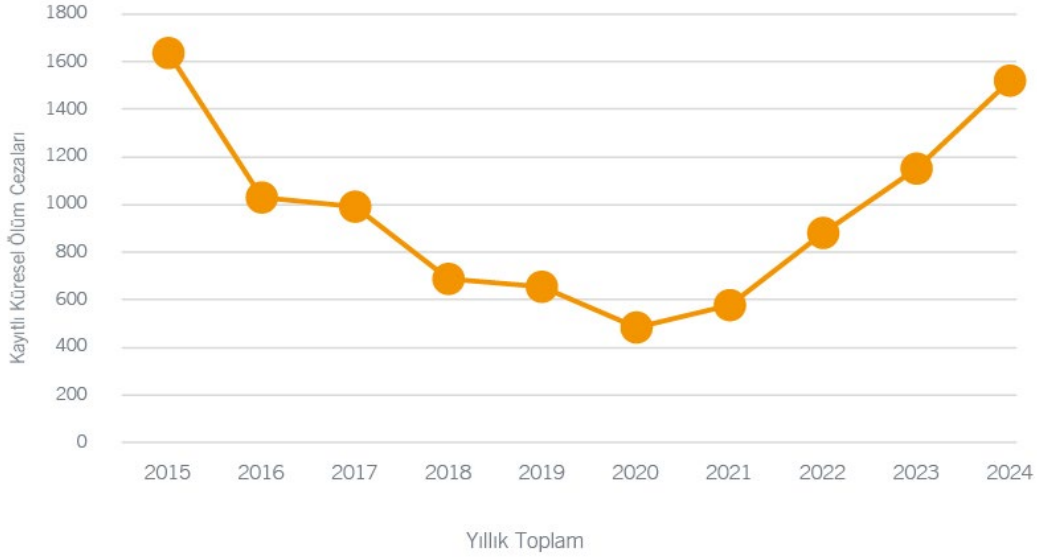

İNFAZLAR

Uluslararası Af Örgütü'nün 2024 yılında kaydettiği 1.518 infaz, 2023 yılında bilinen 1.153 infaza kıyasla %32'lik (365) bir artış meydana geldiğini gösterdi. Bu sayı, 2015 yılındaki 1.634 gibi olağanüstü yüksek bir sayıdan bu yana Uluslararası Af Örgütü'nün kaydettiği en yüksek sayıdır (bkz. Şekil 2).

⁴ Uluslararası Af Örgütü, "Küresel: BM üye devletleri ölüm cezasını uluslararası hukuka uygun bir ceza olarak reddetmeye yaklaşıyor", 18 Aralık 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/12/global-un-member-states-move-closer-to-rejecting-death-penalty-as-lawful-punishment-under-international-law/#:~:text=Since%202007%2C%20the%20UNGA%20has,with%20increased%20cross%2Dregional%20support.>

ŞEKİL 2: KÜRESEL KAYITLI İNFAZLAR 2015-2024

Bilinen toplam sayılar, 2024 yılında dünyanın en fazla infaz uygulayan ülkesi olmaya devam eden Çin'de infaz edildiği düşünülen binlerce kişiyi kapsamamaktadır.⁵ Buna ek olarak, Uluslararası Af Örgütü, insanları ölümle cezalandırmaya devam ettiğine inanılan Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore) ve Vietnam'da gerçekleştirilen infazlara ilişkin güvenilir bir asgari sayı belirleyemedi. Devam eden kriz nedeniyle, Uluslararası Af Örgütü Filistin (Devleti) ve Suriye için bir sayı doğrulayamadı, ancak infazların gerçekleştirilmeye ve ölüm cezalarının uygulanmaya devam ettiğini düşünmekteydi.

Bu nedenle, bu raporda sunulan küresel toplam sayı, devletlerin bu yıl infazlara başvurma durumunun gerçek boyutlarını ancak belli bir ölçüde tanımlayan asgari bir sayıdır.

⁵ 2009 yılında Uluslararası Af Örgütü Çin'de ölüm cezasının kullanımına ilişkin tahmini sayıları yayımlamayı bıraktı. Bunun yerine, yetkilileri, ölüm cezasının uygulanmasını azaltma hedeflerine ulaştıklarına dair iddialarını, sayıları bizzat yayımlayarak kanıtlamaya davet etti. Diğer bazı ülkeler için de çok az veya kısmi bilgi mevcuttu (Daha fazla bilgi için bu raporda yer alan Uluslararası Af Örgütü'nün ölüm cezası kullanımı konusunda tespit ettiği sayılar bölümüne bakınız).

2024 YILINDA DÜNYADA KAYDEDİLEN İNFAZLAR

Afganistan (+), Çin (+), Mısır (13), İran (972+), Irak (63+), Kuveyt (6), Kuzey Kore (+), Umman (3), Suudi Arabistan (345+), Singapur (9), Somali (34+), Suriye (+), ABD (25), Vietnam (+), Yemen (38+).

Bilinen küresel toplamdaki önemli artış, esas olarak Orta Doğu'da bulunan üç ülkede (İran, Irak ve Suudi Arabistan) kaydedilen infazlardaki artıştan kaynaklandı. İran'da yetkililer en az 972 kişiyi infaz etti; bu sayı 2023'teki 853'e kıyasla %14'lük bir artış göstererek 2015'ten bu yana kaydedilen en yüksek sayı oldu. İran'da 2024 yılında kaydedilen bilinen tüm infazların en az %52'si (505) uyuşturucuyla ilgili suçlardan hüküm giymiş kişilerin infazlarıydı; bu durum, yetkililerin 2021 yılında ölüm cezasının hukuka aykırı kullanımını artıran ağır cezalandırıcı bir uyuşturucu politikasına geri dönmesinden bu yana kaydedilen kaygı verici artış eğiliminin bir devamıydı. Irak'ta bilinen infaz sayısı (en az 63) 2023'e (en az 16) göre dört kat artış gösterdi ve 2019'dan bu yana kaydedilen en yüksek sayı oldu. Bilinen tüm infazlar terörle ilgili suçlardan hüküm giymiş kişileri kapsıyordu. Suudi Arabistan yetkilileri, bir önceki yıla (172) kıyasla infazlara başvurma sayısını iki katına çıkararak (en az 345), Uluslararası Af Örgütü kayıtlarına göre herhangi bir yıldaki en yüksek infaz sayısına ulaştı.

İran, Irak ve Suudi Arabistan'daki bilinen infazlar dünya genelinde kaydedilen toplam infazların %91'ini oluştururken, bunların %64'ü İran'da gerçekleşti.

Bilinen infazlardaki artışlar, özellikle üçte iki oranında artışla (2023'te sekizden 2024'te 13'e) Mısır'da; infazların neredeyse iki katına çıktığı (beşten dokuza) Singapur'da ve yıllık toplamın 2023'e kıyasla iki katından fazla arttığı (en az 15'ten en az 38'e) Yemen'de de kaydedildi. ABD'deki toplam infaz sayısı (25), 2015'ten (28) bu yana en yüksek ikinci yıllık sayıya ulaşarak 2018 toplamıyla eşleşti.

Somali'de bilinen infazlar en az 38'den en az 34'e geriledi.

Çin (+), Mısır (2), İran (30), Irak (1), Suudi Arabistan (9) ve Yemen'de (2) kadınların infaz edildiği biliniyordu.

İnfazlar 15 ülkede kaydedildi; bu sayı, Uluslararası Af Örgütü'nün izleme çalışmalarına başlamasından bu yana üst üste ikinci yıl için en düşük sayı olarak kayıtlara geçti. Bangladeş'te 2018'den bu yana ilk kez hiç infaz kaydedilmedi. Umman 2021 yılından bu yana bilinen ilk infazını gerçekleştirdi. Çatışmalar nedeniyle Filistin (Devleti) için herhangi bir sayı mevcut değildi.

ULUSLARARASI RESMİ KURULUŞLARI TARAFINDAN 2024'TE ÖLÜM CEZASI UYGULADIĞI BİLİNER ÜLKELER

- **Amerikan Devletleri Örgütü:** 34 ülkeden 1'i infaz gerçekleştirdi - ABD.
- **Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı:** 57 ülkeden 1'i infaz gerçekleştirdi - ABD.
- **Afrika Birliği:** 55 ülkeden 2'si infaz gerçekleştirdi - Mısır ve Somali.
- **Arap Birliği:** 22 ülkeden 8'i infaz gerçekleştirdi - Mısır, Irak, Kuveyt, Umman, Suudi Arabistan, Somali, Suriye ve Yemen.
- **Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği:** 10 ülkeden 2'si infaz gerçekleştirdi - Singapur ve Vietnam.
- **İngiliz Milletler Topluluğu:** 56 ülkeden 1'i infaz gerçekleştirdi - Singapur.
- **Uluslararası Frankofoni Örgütü:** 56 ülkeden 2'si infaz gerçekleştirdi - Mısır ve Vietnam.
- **Birleşmiş Milletler:** 193 üye devletten 15'inin (BM üyelerinin %8'i) infaz gerçekleştirdiği bilinmektedir: Afganistan, Çin, Mısır, İran, Irak, Kuveyt, Kuzey Kore, Umman, Suudi Arabistan, Singapur, Somali, Suriye, ABD, Vietnam, Yemen.

2024 YILINDA UYGULANAN İNFAZ YÖNTEMLERİ⁶

Baş keserek öldürme	Suudi Arabistan					
Asarak öldürme	Mısır	İran	Irak	Kuveyt	Singapur	Suriye
Öldürücü iğneyle öldürme	Çin	ABD	Vietnam			
Kurşuna dizme	Afganistan	Çin	Kuzey Kore	Umman	Somali	Yemen
Azot gazıyla boğma	ABD					

⁶ Uluslararası Af Örgütü'ne 2024 yılında recm yoluyla yargısal infazlara ilişkin herhangi bir bildirim ulaşmadı. Bununla birlikte, Afganistan'daki Taliban fiili yetkilileri, onay veren yetişkinlerin evlilik dışı ilişkilerini cezalandırmak amacıyla taşıyarak öldürme cezasının uygulanabileceğini ima etti.

ÖLÜM CEZALARI

Uluslararası Af Örgütü, 2024 yılında 2.087 yeni ölüm cezası kaydederek, 2023 yılında bilinen toplam 2.428 ölüm cezasına göre %14'lük bir düşüş kaydetti. 2023 yılı toplamı 2018 yılından bu yana kaydedilen en yüksek toplamdı ve 2024 yılında görülen düşüş, yıllık sayısı 2022 yılında kaydedilen sayıya (2.016) yaklaştırdı. Bununla birlikte, bazı ülkeler için ölüm cezalarına ilişkin bilgilerin varlığında büyük bir değişkenlik olması, küresel toplam sayılar arasında yıllara göre bir kıyaslama yapmayı metodolojik açıdan zorlaştırmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü 46 ülkede yeni ölüm cezaları kaydederken, bu sayı 2023 yılına göre altı azaldı (52). Devam eden silahlı çatışmalar nedeniyle Filistin (Devleti) için herhangi bir sayı mevcut değildi.

2023 yılında kişilerin ölüm cezasına mahkum edildiği Kamerun, Gambiya, Guyana, Maldivler, Katar, Güney Kore, Tayvan ve Zimbabve olmak üzere sekiz ülkede mahkemelerin 2024 yılında yeni ölüm cezası verdiğine ilişkin bilgi yoktu. Güney Sudan, Sudan ve Uganda'da ise verilen aranın ardından 2024 yılında insanların ölüme mahkum edildiği biliniyordu.

2024 YILINDA DÜNYADA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI

Afganistan (+), Cezayir (8), Bangladeş (165+), Belarus (1), Botsvana (1), Çin (+), Kongo Demokratik Cumhuriyeti (125+), Mısır (365), Etiyopya (3+), Gana (6), Hindistan (139), Endonezya (85+), İran (+), Irak (200+), Japonya (3), Ürdün (7+), Kenya (3), Kuveyt (7+), Laos (2+), Lübnan (2+), Libya (11+), Malezya (24), Mali (16+), Moritanya (23+), Fas/Batı Sahra (2+), Myanmar (7+), Nijer (16+), Nijerya (186+), Kuzey Kore (+), Pakistan (117+), Suudi Arabistan (+), Singapur (5), Somali (17+), Güney Sudan (3+), Sri Lanka (25+), Sudan (30+), Suriye (+), Tanzanya (12+), Tayland (115), Trinidad ve Tobago (1), Tunus (12+), Uganda (2+), Birleşik Arap Emirlikleri (1+), ABD (26), Vietnam (150+), Yemen (152+).

Uluslararası Af Örgütü, Kongo Demokratik Cumhuriyeti (2023'te en az 33'ten 2024'te en az 125'e), Hindistan (120'den 139'a), Irak (en az 138'den en az 200'e), Moritanya (en az beşten en az 23'e), Nijer (en az sekizden en az 16'ya), Tunus (en az üçten en az 12'ye) ve Yemen'de (en az 81'den en az 152'ye) verildiği bilinen ölüm cezalarının sayısında önemli artışlar kaydetti.

Aşağıda belirtilen ülkelerde verilen ölüm cezalarının sayısında önemli düşüşler kaydedildi: Cezayir (2023'te en az 38'den 2024'te sekize), Bangladeş (en az 248'den en az 165'e), Mısır (590'dan 365'e), Endonezya (en az 114'ten en az 85'e), Kenya (131'den üçe), Lübnan (en az 11'den en az ikiye), Libya (en az 29'dan en az 11'e), Malezya (en az 38'den 24'e), Myanmar (en az 19'dan en az 7'ye), Nijerya (en az 246'dan en az 186'ya), Somali (en az 31'den en az 17'ye) ve Sri Lanka (en az 40'tan en az 25'e).

Bangladeş (4), Çin (+), Hindistan (8), İran (+), Irak (6), Ürdün (2), Pakistan (3), Tayland (20) ve Vietnam'da (3) kadınların ölüm cezasına çarptırıldığı biliniyordu.

Sadece Asya-Pasifik bölgesinde 11.667 kişi (%42) olmak üzere, 2024 yılı sonunda küresel çapta en az 28.085 kişi ölüm cezası altındaydı.⁷

CEZANIN HAFİFLETİLMESİ, AF VE BERAAT

Uluslararası Af Örgütü 18 ülkede ölüm cezalarının hafifletildiğini ya da affedildiğini kaydetti: Bangladeş, Belarus, Etiyopya, Hindistan, Endonezya, Irak (Kürdistan bölgesi dahil), Japonya, Kenya, Kuveyt, Malezya, Maldivler, Nijerya, Pakistan, Güney Kore, Tayvan, Trinidad ve Tobago, ABD ve Vietnam.⁸

Uluslararası Af Örgütü, üç ülkede ölüm cezasına çarptırılan 9 kişinin beraat ettiğini kaydetti:⁹ Japonya (1), Malezya (5) ve ABD (3).¹⁰

2024'TE ÖLÜM CEZALARI: ULUSLARARASI HUKUKUN İHLALİ

Ölüm cezası 2024 yılında da uluslararası hukuk ve standartları ihlal edilerek kullanılmaya devam etti. Bazı örnekler arasında şunlar yer aldı:

- Afganistan (4+) ve İran'da (4) en az 8 kişi **halka açık infaza** maruz bırakıldı.
- İran (4) ve Somali'de (4) en az 8 kişi¹¹ **18 yaşından küçükken** işledikleri suçlar nedeniyle infaz edildi. Uluslararası Af Örgütü, İran ve Maldivler ve Suudi Arabistan'da bu kategorideki başka kişilerin de ölüm cezasının infazını beklediği kanaatindedir.¹²

⁷ Uluslararası Af Örgütü'nün yüksek sayıda mahkumun ölüm cezasına çarptırıldığını düşündüğü bazı ülkeler için sayılar mevcut değildi veya güvenilir bir sayı tahmin etmek mümkün değildi. Bu ülkeler arasında Çin, Mısır, Endonezya, İran, Laos, Libya, Myanmar, Kuzey Kore, Suudi Arabistan ve Suriye bulunmaktaydı.

⁸ Cezanın hafifletilmesi; ölüm cezasının, hapis cezası gibi daha hafif bir cezayla, genellikle temyizde yargı tarafından, bazen de yürütme tarafından değiştirildiği süreçtir. Hükümlü kişi cezadan tamamen muaf tutulduğunda ise affedilmiş olur.

⁹ Beraat, hüküm verildikten ve temyiz sürecinin sonuçlanmasından sonra, hüküm giyen kişinin daha sonra suçtan aklanması veya suçlamadan beraat ettirilmesi ve bu nedenle kanun nezdinde masum sayılması sürecidir.

¹⁰ Ölüm Cezası Bilgi Merkezi, deathpenaltyinfo.org/policy-issues/innocence-database

¹¹ BM Genel Sekreteri'nin Çocuklar ve Silahlı Çatışmalara İlişkin Özel Temsilciliği, "Somali: BM Yetkilileri Dört Gencin Küçük Yaşta İşledikleri Suçlar Nedeniyle İnfaz Edilmesinden Endişe Duyuyor, Gözaltındaki Çocukların Serbest Bırakılması ve Yeniden Entegrasyonu Çağrısında Bulunuyor", 3 Eylül 2024, <https://childrenandarmedconflict.un.org/2024/09/somalia-un-officials-alarmed-at-execution-of-four-young-people-for-crimes-committed-as-minor-call-for-release-reintegration-of-children-in-detention/>

¹² Doğum kayıt belgesi gibi net bir yaş kanıtı olmadığından çoğu durumda mahkumun gerçek yaşı tartışmalıdır. Hükümetler, yaştan ihtilaflı olduğu durumlar için bazı kriterler koymalıdır. Yaşın değerlendirilmesinde iyi uygulama fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim bilgisinden yararlanmayı içerir. İhtilaflı durumlarda bu kriterler doğru var sayılmalı, böylece bireye suç işlediği sırada 18 yaşın altında olan bir kişi olarak muamele edilmeli ve buna bağlı olarak ölüm cezasının uygulanmaması sağlanmalıdır. Bu tür bir yaklaşım, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3(1) Maddesi

2024'TE ÖLÜM CEZALARI: ULUSLARARASI HUKUKUN İHLALİ (DEVAMI)

- Japonya, Maldivler ve ABD de dahil olmak üzere birçok ülkede **ruhsal veya zihinsel engelli** kişilerin ölüm cezasına mahkum edildiği biliniyor.
- Afganistan, Bangladeş, Çin, Mısır, İran, Irak, Myanmar, Kuzey Kore, Pakistan, Suudi Arabistan, Singapur ve Yemen dahil olmak üzere birçok ülkede uluslararası **adil yargılama standartlarına uymayan yargılamalar** sonrasında ölüm cezalarının verildiği biliniyor.
- İran ve Suudi Arabistan'da **işkence veya diğer türde kötü muamele** yoluyla alınmış olabilecek **'itiraflar'** sonucunda insanlar suçlu bulundu ve ölüm cezasına mahkum edildi.
- Bangladeş, Lübnan ve Yemen'de **sanık hazır bulunmadan (giyabında)** ölüm cezaları verildi.
- Gana, İran, Nijerya, Pakistan, Suudi Arabistan, Singapur ve Trinidad ve Tobago'da **zorunlu ölüm cezaları** verildi.¹³
- Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Myanmar'da **askeri mahkemeler** sivilleri ölüme mahkum etti. Bangladeş, Hindistan, İran, Pakistan, Suudi Arabistan ve Yemen'de **Özel Mahkemeler** ölüm cezaları verdi.
- Ölüm cezası, **kasten öldürme içermeyen** ve bu nedenle aşağıdakiler de dahil olmak üzere uluslararası hukuk kapsamında "en ciddi suçlar"¹⁴ eşliğini karşılamayan suçlar için kullanıldı:

– **Uyuşturucuyla ilgili suçlar:** Çin (+),¹⁵ İran (505, toplamın %52'si), Suudi Arabistan (122, %35) ve Singapur'da (8, %89) uyuşturucuyla ilgili suçlardan infazlar kaydedildi. Uluslararası Af Örgütü 2024 yılında, küresel çapta kaydedilen toplam infazların %42'sini oluşturan ve 2023 yılı toplamına (508) göre %25'lik bir artışa işaret eden 637 uyuşturucu bağlantılı infaz kaydetmiştir. Bu tür infazları gerçekleştirmiş olma ihtimali çok yüksek olan Vietnam'a ilişkin bilgi mevcut değildir.

– Uyuşturucuyla ilgili suçlar nedeniyle 13 ülkede 337 yeni ölüm cezası verildiği bilinmektedir: Bangladeş (3, toplamın %2'si), Çin (+),¹⁶ Endonezya (64, %75), İran (+), Irak (122, %61), Kuveyt (3, %43), Laos (2, %100), Malezya (9, %38), Pakistan (2, %2), Singapur (5, %100), Sri Lanka (1, %4), Yemen (1, %1) ve Vietnam (121, %81). Tayland'da, 2024 yılı sonunda ölüm cezasına çarptırılan 364 kişiden 37'si kadın olmak üzere 252'si (%69) uyuşturucuyla ilgili suçlardan hüküm giymişti.

– Yolsuzluk gibi **mali suçlar:** Çin ve Vietnam

gereğince, çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği ilkesiyle tutarlıdır.

¹³ BM İnsan Hakları Komitesi, "suçun ölüm cezasını gerektiren bir suç olarak tanımlanıp tanımlanmayacağı ve suçlunun özel koşullarında ölüm cezası verilip verilmeyeceği konusunda yerel mahkemelere hiçbir takdir yetkisi bırakmayan zorunlu ölüm cezalarının doğası gereği keyfi olduğunu" belirtmiştir. İnsan Hakları Komitesi, Madde 6: Yaşam Hakkına ilişkin 36 No'lu Genel Yorum, BM Belge No: CCPR/C/GC/36 [3 Eylül 2019], para. 37.

¹⁴ Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 6. Maddesinde öngörüldüğü üzere; İnsan Hakları Komitesi, Madde 6: Yaşam Hakkına ilişkin 36 No'lu Genel Yorum, BM Belge No: CCPR/C/GC/36 [3 Eylül 2019], para. 35.

¹⁵ Küresel ve bölgesel toplamlar hesaplanırken "+" iki olarak sayılmıştır.

¹⁶ Küresel ve bölgesel toplamlar hesaplanırken "+" iki olarak sayılmıştır.

- “Dinden dönme” veya “dine hakaret” gibi dine karşı suç olarak kabul edilen eylemler: Pakistan.
- Aynı veya karşı cinsten onay veren yetişkinler arasında evlilik dışı **cinsel ilişki**: Yemen.
- **Tecavüz**: Bangladeş, Mısır, Hindistan, İran, Kuveyt ve Suudi Arabistan (diğer ölümcül olmayan suçlarla birlikte) ve Yemen (insan kaçırma ile birlikte).
- “Vatana ihanet”, “ulusal güvenliğe karşı eylemler”, yabancı bir kuruluşla “işbirliği”, “casusluk”, “liderin politikalarını sorgulamak”, “ayaklanmaya ve terörizme” katılmak, “devlete/yöneticiye karşı silahlı isyan” ve can kaybına yol açıp açmadığına bakılmaksızın diğer “devlete karşı işlenen suçlar”: Gana, İran, Suudi Arabistan ve Yemen.

BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

AMERİKA KITASI

BÖLGESEL EĞİMLER

- Görevden ayrılan ABD Başkanı Joe Biden mevcut federal ölüm cezalarının %93'ünü hafifletti.
- Dört ABD eyaleti infazlara yeniden başladı ve Alabama'daki infazların bir yıldaki toplam sayısı üçe katlandı.
- ABD, üst üste 16. yılda da bölgede kişileri infaz eden tek ülkeydi.
- Trinidad ve Tobago ve ABD, Amerika kıtasında yeni ölüm cezaları verdiği bilinen iki ülke oldu.

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİNER KİŞİLER
Antigua ve Barbuda	0	0	0
Bahamalar	0	0	0
Barbados	0	0	4
Belize	0	0	0
Brezilya (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
Şili (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
Küba	0	0	0
Dominik	0	0	0

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİNER KİŞİLER
El Salvador (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
Grenada	0	0	1
Guatemala (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
Guyana	0	0	24
Jamaika	0	0	0
Peru (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
Saint Kitts ve Nevis	0	0	0
Saint Lucia	0	0	0
Saint Vincent ve Grenadinler	0	0	1
Trinidad ve Tobago	0	1	37
ABD¹⁷	9 eyalette 25 Alabama (6) Florida (1) Georgia (1) Indiana (1) Missouri (4) Oklahoma (4) Güney Karolina (2) Teksas (5) Utah (1)	11 eyalette 26 Alabama (3) ¹⁸ Arizona (1) Kaliforniya (3) Florida (7) Idaho (1) Louisiana (1) Mississippi (1) Nevada (1) Ohio (1) Tennessee (1) Teksas (6)	28 yargı bölgesinde 45'i kadın 2.049 kişi ¹⁹ Yedi eyalette 100'den fazla kişi ölüm cezası altındaydı: Kaliforniya 601 Florida 277 Teksas 176 Alabama 158 Kuzey Karolina 122 Ohio 114 Arizona 111

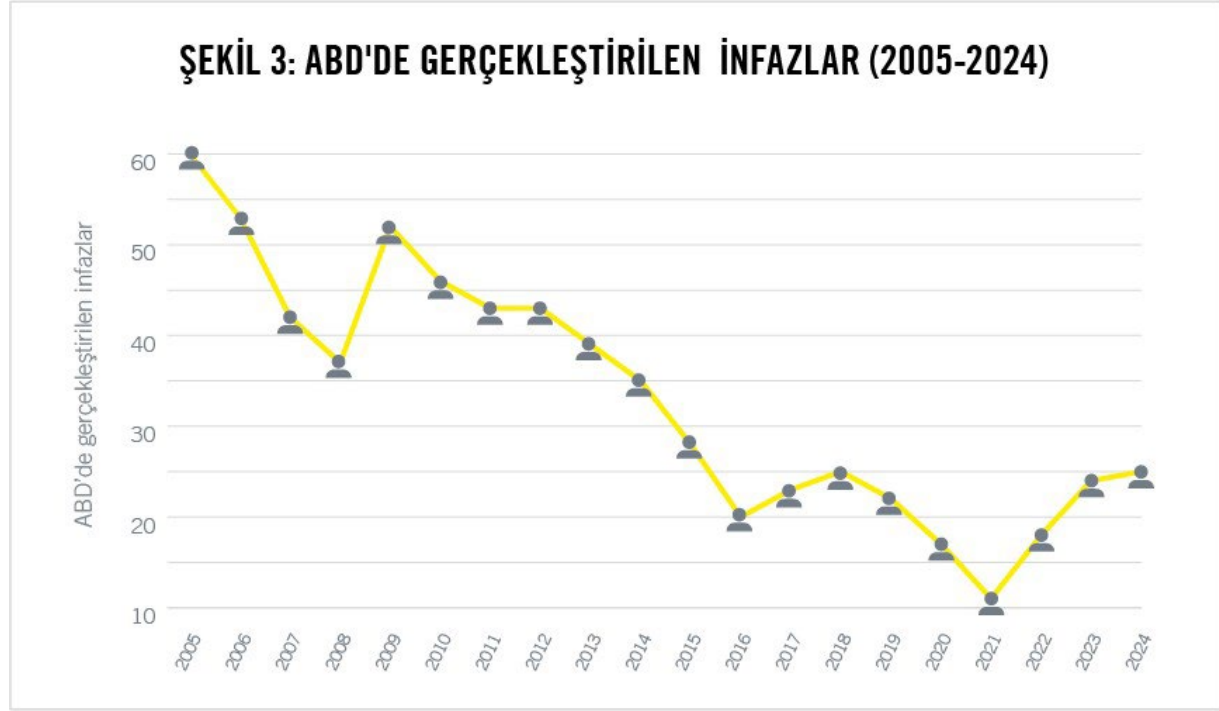
¹⁷ Sayılar, Uluslararası Af Örgütü'nün ilgili ABD eyaletlerindeki Ceza İnfaz Kurumları, mahkemeler ve medya tarafından yayınlanan bilgileri izlemesiyle elde edilmiştir.

¹⁸ Hakim tarafından 12 Ocak 2024 tarihinde resmen verilen bir ölüm cezası, 2023 yılını kapsayan raporda Alabama için verilen toplam cezaya dahil edildi. Ölüm cezası jüri tarafından 3 Kasım 2023 tarihinde açıklanmıştı.

¹⁹ Ölüm cezasının 2019 yılında kaldırıldığı New Hampshire eyaletinde bir kişi hâlâ ölüm cezasına mahkum durumda.

Covid-19 pandemisinin sona ermesinden bu yana ABD'de kaydedilen ölüm cezası kullanımındaki istikrarlı artış eğilimi 2024 yılında da devam ederken, Amerika kıtasının geri kalanında bu acımasız cezanın uygulanmasında bir düşüş görüldü. Son on yıllardaki tarihsel olarak düşük eğilimlerle uyumlu olsa da, ABD'deki ölüm cezaları ve infaz sayıları son birkaç yılın en yüksek yıllık toplamına ulaştı.

ABD'deki toplam infaz sayısı (25), 2015'ten (28) bu yana 2018 toplamıyla eşleşen ikinci en yüksek yıllık sayıya ulaştı (Şekil 3). Bu artış, 2023 (24) ile kıyaslandığında sayısal olarak az olsa da, yıl boyunca devlet yetkililerinin ölüm cezasına yönelik yürüttüğü ısrarlı politikayı yansıtmaktadır.

Artışın ölçeği, 2024 yılında infaz gerçekleştiren eyaletlerin sayısının 2023 yılına kıyasla neredeyse iki katına çıkmasıyla (2023'te beşten 2024'te dokuz) daha belirgin hale geldi. Georgia yetkilileri, Covid-19 pandemisi sırasında eyalet Başsavcısı ile ölüm cezasına çarptırılan bazı kişilerin avukatları arasında yapılan bir anlaşmaya ilişkin davanın sonuçlanmasının ardından 2020'den bu yana ilk infazını gerçekleştirdi.²⁰ Yetkililer, Ceza İnfaz Kurumu'nun ölümcül enjeksiyonlarda kullanılan kimyasal pentobarbitali açıklanmayan bir kaynaktan temin edebilmesinin ardından 2009'dan bu yana ilk kez Indiana'da bir infaz gerçekleştirdi.²¹ Benzer şekilde, Güney Karolina yetkilileri de pentobarbital temin edilmesinin ardından 2011'den bu yana ilk kez iki kişiyi infaz etti.²² Utah eyaleti de, Ceza İnfaz Kurumu'nun tahmini 200.000 dolarlık pentobarbital temin etmesinin ardından 2010 yılından bu yana ilk infazı gerçekleştirdi.²³

²⁰ Associated Press, "Georgia, COVID ve yasal bir anlaşmanın getirdiği 4 yıllık bir aradan sonra infazları yeniden başlatmaya hazırlanıyor", 11 Mart 2024, <https://apnews.com/article/georgia-death-penalty-execution-covid-bd1e757ec6999e90a6456cec90ccd48d>

²¹ Indiana Capital Chronicle, "Eyalet, Fort Wayne cinayetinin hükümlüsü için infaz tarihi belirliyor", 26 Haziran 2024, <https://indianacapitalchronicle.com/2024/06/26/states-seeks-execution-date-for-convicted-fort-wayne-murderer/> ABD'de genelinde ceza infaz kurumları, bazılarının yerli üretimi durduğundan bu yana ölümcül enjeksiyonlar için kimyasal madde bulmakta zorlanmaktadır; ilaç şirketleri de ürünlerini infazlar için satmayı reddetmektedir. Daha fazla bilgi için ayrıca bakınız: Indiana Capital Chronicle, "Pentobarbital nedir? Indiana'nın yeni infaz ilacı hakkında yanıtlardan çok soru işaretleri var", 5 Temmuz 2024, <https://indianacapitalchronicle.com/2024/07/05/what-is-pentobarbital-more-questions-than-answers-around-indianas-new-execution-drug/>

²² Associated Press, "Güney Karolina'da bir mahkum, eyaletin 13 yıl sonraki ilk infazında zehirli iğneyle öldürüldü", 21 Eylül 2024,

<https://apnews.com/article/south-carolina-execution-freddie-owens-lethal-injection-0e15aef91dfe9ac9667264dce7df0193>

²³ KSL.com, "Honie'nin infazının Utah Ceza İnfaz Kurumu'na maliyeti 280.000 doların üzerinde", 20 Ağustos 2024, <https://www.ksl.com/article/51105065/honie-execution-cost-utah-department-of-corrections-over-280000>

Alabama'da 2023'te iki olan infaz sayısı 2024'te altıya yükselerek 2024'te eyalet düzeyinde kaydedilen en yüksek toplam sayıya ulaştı. Üç infaz, dünyada ilk kez uygulanan yeni ve zalim bir infaz yöntemi olan nitrojen gazıyla boğma yöntemiyle gerçekleştirildi. Bu yöntem BM uzmanları tarafından “zalimane, insanlık dışı veya alçaltıcı muamele, hatta işkence kapsamına girebileceği” gerekçesiyle kınanmış ve kullanımının yasaklanması çağrısında bulunulmuştur.²⁴ Teksas (beş) ile birlikte bu iki eyalet ulusal toplamın neredeyse yarısını oluşturmaktadır.

Florida'da 2023'te altı olan infaz sayısı 2024'te bire, Teksas'ta ise sekizden beşe düşmüştür.

Vali Mike DeWine'in “ilaç tedarikçilerinin diğer Ohio'luları tehlikeye atmadan DRC protokolü uyarınca Ohio Rehabilitasyon ve Ceza İnfaz Kurumu'na (DRC) ilaç temin etme konusunda istekli olmalarıyla ilgili devam eden sorunlar nedeniyle” yeni ceza ertelemelerini uygulamaya koymasıyla Ohio'daki infazlar askıda kalmaya devam etti.²⁵

ABD'de ölüm cezasına çarptırılanların sayısı üst üste üçüncü yılda da az bir artış göstererek 2019'dan bu yana kaydedilen en yüksek sayıya ulaştı (36). 2024 yılında ABD mahkemeleri tarafından verildiği bilinen yeni ölüm cezalarının sayısı bir önceki yıla göre arttı (2023'te 25 iken 2024'te 26'ya yükseldi).

2024'te yeni ölüm cezaları verdiği bilinen eyaletlerin sayısı da bir miktar artarak 10'dan 11'e yükseldi. Idaho mahkemeleri 2017'den bu yana; Mississippi 2022'den bu yana; Nevada 2018'den bu yana ve Tennessee de 2021'den bu yana kaydedilen ilk ölüm cezasını uyguladı. Uluslararası Af Örgütü, Kuzey Karolina ve Pensilvanya eyaletleri ile 2023 yılında ölüm cezası veren ABD federal mahkemeleri tarafından verilen herhangi bir yeni ölüm cezası kaydetmedi.

Teksas'ta verilen ölüm cezalarının sayısı 2023'e kıyasla iki katına çıktı (üçten altıya). Florida'da da bir artış kaydedildi (2023'te beş iken 2024'te yediye çıktı). 2024 tarihli bir yasa, 12 jüri üyesinden en az sekizinin lehte oy kullanması halinde ölüm cezalarının uygulanmasının yolunu açtı.

ABD'DE ÖLÜM CEZASI

2024 yılı sonu itibarıyla, 11'i milenyumun başından bu yana olmak üzere 23 ABD eyaleti tüm suçlarda ölüm cezasını kaldırmıştır.²⁶ Geriye kalan 27 eyaletten Kaliforniya, Idaho, Kansas, Kentucky, Louisiana, Montana, Nevada, Kuzey Karolina, Oregon, Pensilvanya ve Wyoming (ölüm cezasını yasada muhafaza eden tüm eyaletlerin 11'i veya %41'i) en az 10 yıldır infaz gerçekleştirmemiştir. Bu eyaletlerden Kaliforniya, Oregon ve Pensilvanya'da vali kararıyla infazlarda erteleme uygulanmaktadır.

Federal düzeyde, ABD askeri makamları 1961'den beri herhangi bir infaz gerçekleştirmemişti. Biden yönetimi, Temmuz 2021'de yürürlüğe konan, olağan federal infaz yasaları uyarınca hüküm giymiş kişilerin infazlarına ilişkin geçici ertelemeyi devam ettirdi. Bir önceki Trump yönetimi döneminde, 17 yıllık bir aradan sonra Temmuz 2020 ile Ocak 2021 arasında 13 mahkumun infazı uygulanarak infazlar yeniden başlamıştı.

ABD genelinde ölüm cezasına çarptırıldığı bildirilen kişi sayısı 2023'teki 2.198'e kıyasla 149 kişi azaldı. Bu düşüşün en önemli nedenleri arasında, görevden ayrılan Başkan Joe Biden'ın 40 federal ölüm cezasından 37'sini kaldırması bulunmaktadır.²⁷ Başkanlık emri, dördü askeri mahkemeler tarafından ölüme mahkum

²⁴ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, “Amerika Birleşik Devletleri: Uzmanlar Alabama'da nitrojen gazıyla infazların acilen yasaklanması çağrısında bulunuyor”, 20 Kasım 2024, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/11/united-states-experts-call-urgent-ban-executions-nitrogen-gas-alabama>

²⁵ Ohio Valiliği, “Vali DeWine Erteleme Çıkartıyor”, 18 Ekim 2024, <https://governor.ohio.gov/wps/portal/gov/governor/media/news-and-media/governor-dewine-issues-reprieves-10-18-2024>

²⁶ Colorado, Connecticut, Delaware, Illinois, Maryland, New Hampshire, New Jersey, New Mexico, New York, Virginia ve Washington eyaletleri. Columbia Bölgesi de ölüm cezasını kaldırmıştır.

²⁷ ABD Adalet Bakanlığı, “İdari Af Yetkisi”, 23 Aralık 2024, <https://www.justice.gov/pardon/media/1382291/dl?inline>

edilen yedi kişiyi infaz riski altında bıraktı.²⁸ Dönemin Kuzey Karolina Valisi Roy Cooper da aynı yolu izledi ve yıl sona ererken 15 kişiye verilen ölüm cezalarını kaldırdı.²⁹

Kaliforniya yetkilileri Mayıs ayında, aralarında 20 kadının da bulunduğu ölüm cezası mahkumlarının, genel cezaevi nüfusu ile bir arada tutulmak üzere eyalet genelindeki çeşitli kurumlara nakledilmesi işlemini tamamladı.³⁰

Uluslararası insan hakları hukuku ve standartlarının ihlali birçok davada devam etti, hatta yeni delillerin kabul edilmesini veya temyiz başvurularını sınırlayan usul kısıtlamaları nedeniyle çoğu zaman daha da kötüye gitti. Diğer örneklerin yanı sıra, uzun süre önce paranoid şizofreni teşhisi konulan **Joseph Corcoran** 18 Aralık 2024 tarihinde Indiana'da infaz edildi.³¹ Corcoran 2005 yılında, mahkumiyet sonrası gözden geçirme başvurusu yapmak için son tarihi kaçırmıştı. Avukatları defalarca, zihinsel engelinin dava boyunca savunmasını ciddi şekilde etkilediğini belirterek davanın gözden geçirilmesini istemişti. Buna rağmen, yetkililer infazın devam etmesine izin verdi.

İrk temelli önyargılar ve ayrımcılık ABD'deki ölüm cezası davalarını etkilemeye devam etti. 1999 yılında beyaz bir market görevlisini öldürmek suçundan 1 Kasım 2024 tarihinde Güney Karolina'da infaz edilen 59 yaşındaki Siyah **Richard Moore**'un davası da bunlar arasındaydı. Duruşmada savcı, olası iki Siyah jüri üyesini de görevden alarak jürinin tamamen beyazlardan oluşmasına neden oldu.³² 55 yaşında Siyah bir erkek olan **Marcellus Williams**, duruşmadaki hukuki temsiliyetin niteliği, savcılığın kilit tanıklarının güvenilirliği ve devletin DNA kanıtlarını incelemesi ile ilgili ciddi soru işaretlerine rağmen 24 Eylül 2024 tarihinde Missouri'de infaz edildi. Savcılığın ayrımcı jüri seçim taktikleri ve ölüm cezasının uygulanmasında maktulün ırkına dayalı ciddi ırksal eşitsizliklerle bilinen bir bölgede görülen davada savcı, olası yedi Siyah jüri üyesinden altısını görevden aldı.³³

Kaliforniya'da bir federal hakim, 1995 yılında bazı savcıların ayrımcı jüri seçimi taktikleriyle Siyahları ve Yahudileri ölüm cezası duruşmalarından kasıtlı olarak dışladıklarının ortaya çıkmasının ardından, 22 Nisan'da Alameda Bölge Savcısı'na 35 ölüm cezası mahkumiyetinin incelenmesi talimatını verdi.³⁴

Ölüm cezasının kaldırılması ya da kısıtlanmasına yönelik yasa tasarısı 2024 yılında kabul edildi. 26 Eylül'de Delaware Valisi John Carney, Eyalet Yüksek Mahkemesi'nin 2016 yılında anayasaya aykırı bulduğu ölüm cezasının eyalet mevzuatından çıkarılmasını öngören yasa tasarısını imzaladı.³⁵ İki gün sonra Kaliforniya Valisi Gavin Newsom, zihinsel engelli kişilerin ölüm cezasından muaf tutulmasını öngören bir yasa tasarısını imzaladı.³⁶

Bu ilerlemenin aksine üç eyalet, infazları kolaylaştıracak yasal değişiklikleri kabul etti: Louisiana'da, azot hipoksisi yoluyla infazlara ve infaza ilişkin kayıtların veya bilgilerin gizliliğine izin veren bir yasa tasarısı 1 Temmuz'da yürürlüğe girdi;³⁷ Utah'ta Vali Spencer Cox, 16 Şubat'ta bir infazla ilgili bilgi ve kayıtların açıklanmasını yasaklayan bir yasa tasarısını imzaladı.³⁸ 9 Mayıs'ta Tennessee Valisi Bill Lee, ölüm cezasının kapsamını genişleterek, ölüm cezasının kaldırılincaya kadarki süre içinde sadece kasten öldürme içeren suçlar için kaldırılincaya kadar uygulanmasını gerektiren uluslararası kısıtlamaları ihlal ederek "bir çocuğa

²⁸ Uluslararası Af Örgütü ABD Şubesi, "Uluslararası Af Örgütü Başkan Biden'ın 37 Federal Ölüm Cezasını Kaldırma Kararını Memnuniyetle Karşılama Birlikte İnfaz Sırasının Tamamen Boşaltılması Çağrısında Bulunuyor", 23 Aralık 2024, <https://www.amnestyusa.org/press-releases/amnesty-international-welcomes-president-bidens-decision-to-commute-37-federal-death-sentences-but-urges-for-death-row-to-be-fully-cleared/>

²⁹ Kuzey Karolina Valiliği, "Vali Cooper Ölüm Cezası Affı İşlemlerini Başlattı", 31 Aralık 2024, <https://governor.nc.gov/news/press-releases/2024/12/31/governor-cooper-takes-capital-clemency-actions>

³⁰ Kaliforniya Ceza İnfaz ve Rehabilitasyon Kurumu, Hükümlü Mahkum Transfer Programı (CITP), <https://www.cdcr.ca.gov/capital-punishment/condemned-inmate-transfer-program/>

³¹ Uluslararası Af Örgütü, ABD: *Daha Fazla Bilgi: Indiana 2009'dan bu yana ilk infazını gerçekleştirdi* (AMR 51/8874/2024), 20 Aralık 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/amr51/8874/2024/en/>

³² Uluslararası Af Örgütü, ABD: *Güney Carolina'daki infazda ırk temelli önyargılar* (AMR 51/8606/2024), 8 Ekim 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/amr51/8606/2024/en/>

³³ Uluslararası Af Örgütü, ABD: *İnfazlar Uluslararası Hukuku İhlal Ediyor* (AMR 51/8530/2024), 13 Eylül 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/amr51/8530/2024/en/>

³⁴ Los Angeles Times, "Federal hakim Alameda Bölgesi'ne ölüm cezası davalarını inceleme emri verdi", 23 Nisan 2024, <https://www.latimes.com/california/story/2024-04-23/federal-judge-orders-alameda-county-to-review-death-penalty-cases>

³⁵ Delaware Genel Kurulu, Meclis Yasa Tasarısı 70 - 152. Genel Kurul (2023 - 2024), <https://legis.delaware.gov/BillDetail/129979>

³⁶ Kaliforniya Yasama Bilgileri, SB-1001 Ölüm cezası: Zihinsel engelli kişiler, https://leginfo.ca.gov/faces/billHistoryClient.xhtml?bill_id=202320240SB1001

³⁷ Louisiana Eyaleti Yasama Meclisi, 2024 İkinci Olağanüstü Oturum HB6, Temsilci Nicholas Muscarello, <https://www.legis.la.gov/legis/BillInfo.aspx?i=245598>

³⁸ Utah Eyaleti Yasama Meclisi, S.B. 109 Ceza İnfaz Değişiklikleri, <https://le.utah.gov/~2024/bills/static/SB0109.html>

tecavüz, bir çocuğa ağırlaştırılmış tecavüz veya bir çocuğa özellikle ağırlaştırılmış tecavüz” için uygulanmasına izin verdi.³⁹

Küba'nın Guantánamo Körfezi'ndeki ABD deniz üssünde bulunan, adil olmayan askeri komisyonlarca iki ayrı davada yargılanan beş kişi ölüm cezası istemiyle yargılanmaya devam etti. Hepsi de 11 Eylül 2001 saldırılarını planlamakla suçlanan bu kişilerden üçü, savcılıkla, ölüm cezasının olası bir ceza olmaktan çıkarılmasını öngören suçu kabul anlaşmaları yapmaya çalıştı. Anlaşma askeri komisyon kurulları tarafından onaylanmasına rağmen, Savunma Bakanlığı anlaşmayı iptal etmek için müdahale etti.⁴⁰ Temyiz başvuruları yıl sonunda hâlâ sonuçlanmamıştı.⁴¹

Ölüm Cezası Bilgi Merkezi'nin verilerine göre, Kaliforniya, Pensilvanya ve Teksas'ta üç kişi ölüm cezasından beraat etti ve 1973'ten bu yana kaydedilen toplam beraat sayısı 200'e ulaştı.⁴²

ABD dışında, Trinidad ve Tobago, bölgede 2024 yılında ölüm cezası verdiği bilinen tek ülke oldu (toplamda bir ölüm cezası). Bölge genelinde cinayet için zorunlu ölüm cezası uygulamaya devam eden tek ülke olan Trinidad ve Tobago, ABD dışında ölüm cezası hükme bağlanan 67 kişinin yarısından fazlasından (%55'i) sorumluydu.

Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Belize, Küba, Dominika, Jamaika, Saint Kitts ve Nevis ve Saint Lucia gibi cinayet gibi adi suçlara yönelik olarak ölüm cezasını halen uygulayan sekiz ülkede ölüm cezasına çarptırılan kimse olmadı ve yeni ölüm cezaları da verilmedi. Grenada ve Saint Vincent ve Grenadinler'de birer kişi ölüm cezasına çarptırılmış olsa da, her iki ülkedeki yargı standartları ölüm cezasının verilmesinin üzerinden beş yıl geçtikten sonra ölüm cezasının uygulanması yasakladığından bu cezalar uygulanmamaktadır. Benzer şekilde, Trinidad ve Tobago Yüksek Mahkemesi, beş yıldan uzun bir süredir ölüm cezası altında tutulan bir kişinin ölüm cezasını kaldırdı.

2 Ağustos 2024 tarihinde, Trinidad ve Tobago Anayasa Reformu Ulusal Danışma Komitesi, kamu istişarelerine ilişkin raporunu Başbakan'a sundu. Hayal kırıklığı yaratan rapor, ölüm cezasına izin veren bir hükmün muhafaza edilmesine yönelik bir tavsiyeyi içermektedir.⁴³ Bununla birlikte, bağımsızlık döneminde var olan yasaları hukuki itirazlardan koruyan “tasarruf hükmünün” yeni anayasadan çıkarılması da önerilmektedir. Bu madde, anayasada güvence altına alınan temel özgürlüklere aykırı olduğunun kabul edilmesi yönünde defalarca girişimde bulunulmasına rağmen, zorunlu ölüm cezasının yürürlükte kalmasını sağlamıştır.

³⁹ Tennessee Genel Kurulu, Meclis Yasa Tasarısı 1663 / Senato Yasa Tasarısı 1834, <https://wapp.capitol.tn.gov/apps/BillInfo/default.aspx?BillNumber=SB1834&GA=113>

⁴⁰ Associated Press, “11 Eylül elebaşı olduğu iddia edilen Halid Şeyh Muhammed ve diğerleri için savcı-sanık uzlaşması yeniden gündemde”, 7 Kasım 2024, <https://apnews.com/article/guantanamo-plea-deal-911-austin-death-penalty-073c3455e27ecbfd0f7dd524ccffdef3>

⁴¹ New York Times, “Pentagon Temyiz Mahkemesi 11 Eylül Davasında Savcı-Sanık Uzlaşması Anlaşmalarını Onayladı”, 30 Aralık 2024, <https://www.nytimes.com/2024/12/30/us/politics/911-case-plea-deals.html>

⁴² Ölüm Cezası Bilgi Merkezi, Masumiyet Veritabanı, <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/data/innocence?page=4> adresinde mevcuttur.

⁴³ We The People - Anayasa Reformu Ulusal Danışma Komitesi Raporu, Temmuz 2024, <https://constitutionalreform2024.gov.tt/wp-content/uploads/2024/08/Report-of-the-National-Advisory-Committee-on-Constitutional-Reform.pdf>

ASYA-PASİFİK

BÖLGESEL EĞİMLER

- Binlerce kişinin infaz edildiği ve ölüm cezasına çarptırıldığı düşünülen Çin'de ve ölüm cezasına yaygın olarak başvuran Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore) ve Vietnam'da ölüm cezasının kullanımına ilişkin gizlilik devam etti.
- Uyuşturucu kaçakçılığını ve bulundurulmasını engellemeye yönelik cezalandırma çabaları, Çin'de ve Güneydoğu Asya'daki bazı ülkelerde bu acımasız cezaya başvurulmasına neden olmayı sürdürdü.
- Malezya Federal Mahkemesi ve Temyiz Mahkemesi binden fazla ölüm cezasını hafifletti.

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİNER KİŞİLER
Afganistan	+	+	+
Bangladeş	0	165+	2.000+
Brunei Sultanlığı	0	0	+
Çin	+	+	+
Hindistan ⁴⁴	0	139	564
Endonezya	0	85	+
Japonya	0	3	106 ⁴⁵
Laos	0	2	+
Malezya	0	24	99+ ⁴⁶
Maldivler	0	0	20 ⁴⁷
Myanmar	0	7+	+
Kuzey Kore	+	+	+
Pakistan	0	117	6.161 ⁴⁸
Singapur	9	5	40+

⁴⁴ Proje 39A, "Hindistan'da Ölüm Cezası: Yıllık İstatistik Raporu", Ocak 2025, <https://www.project39a.com/annual-statistics-2024>

⁴⁵ Yüksek Mahkeme'nin onadığı ölüm cezaları.

⁴⁶ Ceza İnfaz Kurumu tarafından Mart 2025'te açıklanan sayılar, 22 Ocak 2025 itibarıyla Malezya'da 40'ı uyuşturucu ile ilgili suçlardan olmak üzere 140 kişinin ölüm cezasına çarptırıldığını gösterdi. Malezya Parlamentosu, Birinci Oturum, On Beşinci Parlametonun Dördüncü Dönemi, 3 Şubat - 6 Mart 2025, 552. yazılı soru önergesi.

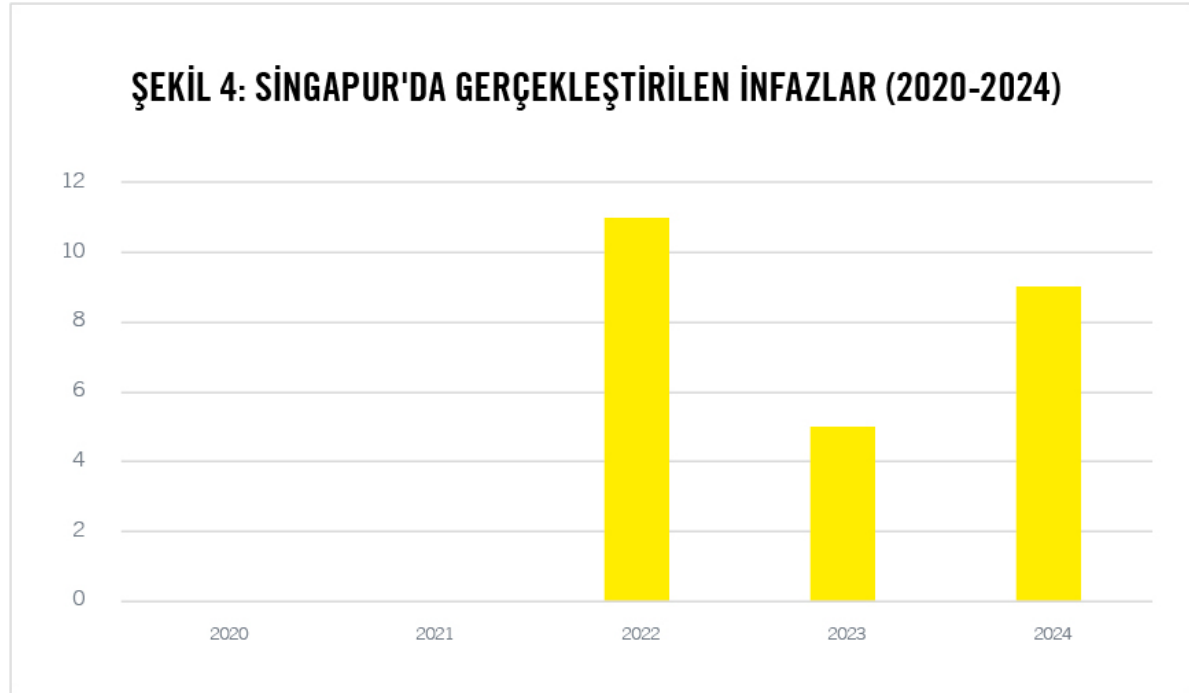
⁴⁷ Yüksek Mahkeme tarafından ölüm cezaları onanan dört kişi dahil.

⁴⁸ Justice Project Pakistan (Pakistan Adalet Projesi), "Pakistan'da Ölüm Cezası: En Ağır Cezanın Veri Haritası", Ekim 2024, <https://jpp.org.pk/wp-content/uploads/2024/10/Death-Penalty-2024.pdf>

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİNER KİŞİLER
Güney Kore	0	0	57 ⁴⁹
Sri Lanka	0	25+	1.000+
Tayvan ⁵⁰	0	0	42 ⁵¹
Tayland	0	115	364
Tonga	0	0	0
Vietnam	+	150+	1.200+

Asya-Pasifik bölgesi, dünyadaki en yüksek infaz sayısına sahip olmaya devam etti; ancak gizlilik ve kısıtlayıcı devlet uygulamaları Uluslararası Af Örgütü'nün kesin sayıları ortaya koymasını olanaksız kıldı. Özellikle, Çin ve Vietnam'da ölüm cezasının kullanımına ilişkin sayılar devlet sırrı olarak saklanmaya devam etti; Kuzey Kore'ye ilişkin bilgilere erişim ise son derece kısıtlı olduğundan, bölge ve dünya genelindeki sayılar bu cezaya başvurulma konusundaki gerçek durumu olduğundan düşük gösterdi.

Ayrıca, Uluslararası Af Örgütü Afganistan ve Singapur'da da infazlar kaydetti. Singapur'da hükümet, 2023 yılına kıyasla infazları neredeyse iki katına çıkararak (beşten dokuza), bunların altısını iki aylık bir süre içinde gerçekleştirdi (Şekil 4).

⁴⁹ Askeri yasalar kapsamında hüküm giyen dört kişi dahil.

⁵⁰ Ölüm Cezasına Son Vermeye Yönelik Tayvan İttifakı.

⁵¹ Yüksek Mahkeme tarafından ölüm cezaları onanan 37 kişi dahil.

Ağustos ayında yeni bir geçici hükümetin göreve başladığı Bangladeş'te 2018 yılından bu yana ilk kez herhangi bir infaz kaydedilmedi. Eylül ayında Myanmar'da askeri yetkililerin iki kişiyi infaz ettiği bildirildi, ancak Uluslararası Af Örgütü bu bilgiyi doğrulayamadı.

Yıl içinde bölgede en az 843 yeni ölüm cezası verildiği biliniyordu. Bu, 2023 yılına (en az 948) kıyasla 105 kişilik veya oran olarak %11'lik bir düşüşe karşılık geldi. Ancak, genel değişim muhtemelen Uluslararası Af Örgütü'nün bazı ülkeler için resmi veriler de dahil bilgiye erişimindeki değişikliklerle bağlantılıydı. En kayda değer artışlar Hindistan (2023'te 120'den 2024'te 139'a) ve Pakistan'da (en az 102'den en az 117'ye) kaydedildi.

Bilinen ölüm cezaları Bangladeş (2023'te en az 248'den 2024'te 165'e), Endonezya (en az 114'ten en az 85'e), Laos (en az dörtten en az ikiye) ve Myanmar'da (en az 19'dan en az yediye) azaldı. Uluslararası Af Örgütü, Maldivler, Güney Kore ve Tayvan'da yeni ölüm cezaları kaydetmedi ve bunun sonucunda 2024 yılında ölüm cezasına mahkum edildiği bilinen ülke sayısı 15'e düştü.

Bölge genelinde ölüm cezası, adil olmayan yargılamalar sonrasında, zorunlu ceza olarak ve ölüm cezasının uygulanmasının sınırlandırılması gereken “en ciddi suçlar” (kasten öldürme) eşliğini karşılamayan uyuşturucuyla ilgili ve diğer suçları cezalandırmak için de dahil olmak üzere uluslararası hukuk ve standartlara aykırı olarak kullanılmaya devam etti.

Medya ve BM, **Afganistan**'da Taliban fiili yetkililerinin halka açık en az dört infaz gerçekleştirdiğini bildirdi.⁵² Mart ayında Taliban lideri Hibatullah Akhundzada, onay veren yetişkinlerin evlilik dışı ilişkilerini cezalandırmak için taşlanarak öldürülebileceklerini ima eden bir açıklama yaptı.⁵³

Uluslararası Af Örgütü tarafından **Bangladeş**'te kaydedilen 165 yeni ölüm cezasından üçü, bir kadın da dahil olmak üzere uyuşturucu ile ilgili suçlar; 12'si tecavüz; geri kalanı ise kasten öldürme içeren suçlar nedeniyle verildi. Bunlardan beşi sanık hazır bulunmadan, 32'si ise Hızlı Yargılama Mahkemeleri de dahil özel mahkemeler tarafından verildi. Toplamda dört kadın ölüm cezasına çarptırıldı.

Çin yetkilileri, suça ve muhalefete müsamaha gösterilmeyeceği mesajını vermek ve nüfus üzerinde devlet kontrolü sağlamak amacıyla, ölüm cezasına ilişkin bilgiler üzerindeki gizliliği, belirli davalara ilişkin münferit açıklamalarla dengelemeye devam etti.

Yıl boyunca, infazlara ilişkin bilgiler, adli rehberlik yoluyla ve devlet medyasında, kadınlara ve çocuklara yönelik ölümcül olmayan cinsel suçları içeren davalar da dahil olmak üzere, suçların koşullarının ağırlığını gösteren yorumlarla paylaşıldı ve halka belirli suçların sert bir şekilde cezalandırılacağı hatırlatıldı.⁵⁴ Görünürde ölümlerle cezalandırılan diğer suçlar, uyuşturucu ile ilgili suçlar ve yolsuzluk gibi ekonomik suçlardı.⁵⁵ Uluslararası Af Örgütü, yolsuzluk nedeniyle verilen yedi ölüm cezası kaydetti; bunlardan altısı iki yıl sonra cezanın hafifletilmesine olanak tanımaktaydı (ertelenmiş ölüm cezaları).

Bu suçlarla ilgili olarak yapılan açıklamalar, ölüm cezasının, suç işlediği tespit edilen yetkililerin ibret olması için nasıl araçsallaştırıldığına da altını çizdi. Diğerlerinin yanı sıra, Temmuz ayında Şaanşi Eyaletinde bir kamu görevlisinin uyuşturucu kaçakçılığı suçundan infaz edildiği bildirildi.⁵⁶ Parti çalışma komitesinin eski sekreteri yolsuzluk, rüşvet, kamu fonlarını kötüye kullanma ve bir suç örgütüyle işbirliği yapma suçlarından hüküm giydikten sonra Aralık ayında İç Moğolistan'da infaz edildi.⁵⁷ Tüm bu suçlar için ölüm cezası

⁵² BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, “BM İnsan Hakları Sözcüsü Jeremy Laurence'ın Afganistan'daki halka açık infazlara ilişkin yorumu”, 28 Şubat 2024, <https://www.ohchr.org/en/statements/2024/02/comment-un-human-rights-spokesperson-jeremy-laurence-public-executions>

⁵³ Amu TV, “Taliban lideri, şeriat yasalarının uygulanmasının kadınların taşlanmasına ve dövülmesine yol açabileceğini öne sürdü”, 24 Mart 2024, <https://amu.tv/88500/>

⁵⁴ Global Times, “Çin'in en üst mahkemesi ve kadın federasyonu, ev içi şiddetin önlenmesine yönelik farkındalığı artırmak amacıyla örnek vakaları yayınladı”, 25 Kasım 2024, <https://www.globaltimes.cn/page/202411/1323746.shtml>

⁵⁵ China Daily, “SPC 3 yüksek profilili katilin infazını onadı”, 1 Şubat 2024, <https://www.chinadaily.com.cn/a/202402/01/WS65baebc9a3104efcbdae906f.html>; “Üç çocuğa cinsel istismar faili üst mahkemenin cezası onamasının ardından infaz edildi”, 13 Kasım 2024, <https://www.chinadaily.com.cn/a/202411/13/WS67348aa7a310f1265a1cd2f1.html>; Global Times, “Güneybatı Çin, Yu Huaying'e çocuk kaçırma ve uyuşturucu kaçakçılığı suçlarından verilen ölüm cezasını onadı”, 19 Aralık 2024, <https://www.globaltimes.cn/page/202412/1325369.shtml>; China Daily, “Wuxi kampüsü katili Xu Jiajin mahkeme onayının ardından infaz edildi”, 20 Ocak 2025, <https://www.chinadaily.com.cn/a/202501/20/WS678dff9ea310a2ab06ea8137.html>

⁵⁶ mw.cn, “一公职人员贩毒被执行死刑 [Uyuşturucu kaçakçılığından infaz edilen kamu görevlisi]”, 22 Temmuz 2024, https://m.gmw.cn/2024-07/22/content_1303798043.htm

⁵⁷ China Daily, “Eski İç Moğolistan yetkilisi yolsuzlukla ilgili suçlardan infaz edildi”, 17 Aralık 2024, <https://www.chinadaily.com.cn/a/202412/17/WS67610ab2a310f1265a1d35f8.html>

verilmesi, bu cezanın kullanımının sınırlandırılması gereken “en ciddi suçlar” eşliğini karşılamadığı için uluslararası hukuk ve standartların ihlaliydi.

Ölüm cezası siyasi mesaj vermek ve muhalifleri hedef almak için de kullanılmaya devam etti. 5 Şubat'ta Çinli-Avustralyalı yazar Yang Hengjun, kapalı kapılar ardında görülen adil olmayan bir yargılamanın ardından casusluk suçlamasıyla (iki yıl sonra ertelenmek üzere) ölüme mahkum edildi.⁵⁸ 21 Haziran'da Çin Yüksek Halk Mahkemesi; Yüksek Halk Savcılığı, Kamu Güvenliği Bakanlığı, Devlet Güvenliği Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı ile ortaklaşa olarak “Tayvan'ın Bağımsızlığını İsteyenlerin Ayrılıkçılık Yapmak veya Ayrılıkçılığı Teşvik Etmekten Yasalara Uygun Olarak Cezalandırılmasına İlişkin Görüşler” kılavuzunu yayınladı. Bu kılavuz, alt mahkemeleri ve çeşitli hükümet ve kolluk kuvvetlerini, Tayvan'ın Çin'den bağımsızlığını amaçlayan barışçıl olanlar da dahil çeşitli eylemleri ulusal güvenlik suçu olarak kovuşturmayla ve cezalandırmaya teşvik etmektedir.⁵⁹

Hindistan'da, Delhi'deki Ulusal Hukuk Üniversitesi'ndeki Proje 39A'nın açıkladığı sayılar, 2024 yılı sonunda ölüm cezasına çarptırılan kişi sayısının yaklaşık yirmi yılın en yüksek sayısına ulaştığını gösterdi.⁶⁰ 2 Eylül 2024 tarihinde, 2024 tarihli Aparajita (Kadın ve Çocuk) Koruma Yasası Batı Bengal eyaletinde yürürlüğe girdi.⁶¹ Yapılan değişikliklerle, ölümlü veya bitkisel hayatla sonuçlanan ağırlaştırılmış tecavüz suçları için zorunlu ölüm cezası ve bir kadına tecavüz suçu için takdire bağlı ölüm cezası getirildi.⁶²

Uluslararası Af Örgütü tarafından **Endonezya**'da kaydedilen 85 yeni ölüm cezasının 64'ü uyuşturucu ile ilgili suçlarla, 21'i ise cinayetle ilgili olarak verildi. Aralık ayında Endonezya hükümeti ile Avustralya ve Filipinler hükümetleri arasında yapılan anlaşmalar sonucunda ölüm cezasına çarptırılan beş erkek ve bir kadın ülkelerine iade edildi.⁶³

Japonya'da üst üste ikinci yıl da infaz gerçekleşmedi. 26 Eylül 2024 tarihinde Şizuoka Bölge Mahkemesi, dünyanın en uzun süre tutuklu kalan ölüm cezası mahkumu olarak tanımlanan Hakamada Iwao'nun beraatine karar verdi.⁶⁴ Hakamada 1968'deki ilk duruşmasında, büyük ölçüde işkence veya diğer türde kötü muamelelerle elde edilen ve duruşmada geri çektiği zorla “itirafa” dayanarak işverenini ve işverenin ailesini öldürmekten mahkum edilmişti. Mahkumiyetinin güvenilirliğini sorgulayan yeni DNA kanıtlarının ortaya çıkmasının ardından, Mart 2014'te Şizuoka Bölge Mahkemesi tarafından yeniden yargılanmasına karar verildi ve Hakamada cezaevinden tahliye edildi. Savcılığın karara defalarca itiraz etmesi nedeniyle yeniden yargılamanın Ekim 2023'te başlaması yaklaşık on yıl sürdü ve bu süre içinde devlet ölüm cezası istemeye devam etti.

29 Ekim'de **Malezya** Federal Mahkemesi, Temmuz 2023'te bu ceza ihtiyari hale getirildiğinde olağan temyiz yollarını tüketmiş olan kişilerin zorunlu ölüm cezalarına ilişkin incelemesini sonuçlandırdı.⁶⁵ Zorunlu ölüm cezasının yürürlükten kaldırılmasının ardından, Federal Mahkemeye, 936 ölüm cezası mahkumunun başvurduğu bildirilen incelemeyi yürütmesi için özel yetki verildi.⁶⁶ Federal Mahkeme tarafından

⁵⁸ BBC News, “Yang Hengjun: Avustralyalı yazara Çin'de ertelenmiş ölüm cezası verildi”, 5 Şubat 2024, <https://www.bbc.co.uk/news/world-australia-68201475>

⁵⁹ Uluslararası Af Örgütü, “Çin: Tayvan için aktivizmi kısıtlamaya yönelik yargı yönergeleri insan hakları korumalarına bir darbe daha” (ACT 50/8276/2024), 11 Temmuz 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/8276/2024/en/>

⁶⁰ Proje 39A, “Hindistan'da Ölüm Cezası: Yıllık İstatistik Raporu”, Ocak 2025, s.6, <https://www.project39a.com/annual-statistics-2024>

⁶¹ Kalküta Resmi Gazetesi, No: WB (Part-IV)/2024/SAR-14, 2 Eylül 2024, https://prsindia.org/files/bills_acts/bills_states/west-bengal/2024/Bill14of2024WB.pdf

⁶² Proje 39A, “‘Aparajita Kadın ve Çocuk Yasa Tasarısı’ Nedir?”, 20 Aralık 2024, <https://p39ablog.com/2024/12/aparajita-bill-explained/>

⁶³ The Guardian, “İnsan vücudu ancak bu kadarını kaldırabilir: Bali Dokuzlusu'nun kalanları, ülkeleri Avustralya'da yeni normalleriyle yüzleşiyor”, 16 Aralık 2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/dec/16/bali-9-australia-return-scott-rush-michael-czugaj-townsville-bishop-timothy-harris>; Uluslararası Af Örgütü Endonezya Şubesi, “Endonezya: Ölüm cezası mahkumu kadının Filipinler'e nakledilmesi ölüm cezasının kaldırılması için önemli bir an olmalı”, 19 Aralık 2024, <https://www.amnesty.id/kabar-terbaru/siaran-pers/indonesia-transfer-of-woman-on-death-row-to-the-philippines-must-be-a-pivotal-moment-towards-abolishing-death-penalty/12/2024/>

⁶⁴ Uluslararası Af Örgütü, “Japonya: Ölüm cezası altında 45 yıl geçiren erkeğin beraat etmesi adalet için çok önemli bir an”, 26 Eylül 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/09/japan-acquittal-of-man-who-spent-45-years-on-death-row-pivotal-moment-for-justice/>

⁶⁵ Malezya Parlamentosu, Parlamenta Cevap, Birinci Oturum, On Beşinci Parlatentonun Dördüncü Dönemi, Şubat 2025, 86. soru önergesi. Zorunlu ölüm cezası, 2023 tarihli Zorunlu Ölüm Cezasının Kaldırılması Yasası (846 Sayılı Yasa) kapsamında kaldırılmıştı.

⁶⁶ Ölüm ve Müebbet Hapis Cezalarının Gözden Geçirilmesi (Federal Mahkemenin Geçici Yargı Yetkisi) 2023 Yasası (847 Sayılı Yasa) kapsamında. İlave 120 kişinin davası, müebbet hapis cezasına mahkum edildikleri ve olağan yargı süreçlerini tamamladıkları için yeniden görüldü. Sayılar parlamentoya verilen cevapta yer almaktadır, Birinci oturum, On Beşinci Parlatentonun Dördüncü dönemi, Şubat 2025, 86. soru önergesi.

Uluslararası Af Örgütü ile paylaşılan sayılara göre 761 erkek ve 93 kadının ölüm cezaları geçici yeniden yargılama süreci kapsamında (854'ü ya da başvuruların %91'i); 3'ü kadın olmak üzere 46 kişinin ölüm cezası ise olağan gözden geçirme süreci kapsamında kaldırıldı. Federal Mahkeme toplamda 900 ölüm cezasını hafifletti. Ayrıca, Temyiz Mahkemesi 2024 yılında 116 ölüm cezasını kaldırdı. Zorunlu ölüm cezasının yürürlükten kaldırılmasından önce ülkede 1.337 kişi ölüm cezasına çarptırılmıştı.⁶⁷

Federal Mahkeme, tamamı cinayetten hüküm giymiş kişileri kapsayan 43 ölüm cezasını geçici yargı yetkisi kapsamında; dördünü ise olağan yargı yetkisi kapsamında onadı. Şubat 2025'te Parlamento'da paylaşılan sayılar, diğer 22 başvurunun idari olarak iptal edildiğini ve dört kişinin davalarındaki yeniden yargılama süreci sonuçlanmadan öldüğünü gösterdi.

Uluslararası Af Örgütü ile paylaşılan resmi sayılar, yıl içinde altısı Temyiz Mahkemesi tarafından olmak üzere 24 yeni ölüm cezası verildiğini gösterdi. Bunlardan dokuzu, uyuşturucu kaçakçılığından hüküm giymiş kişilerle ilgiliydi.

Yıl boyunca, İç Güvenlik ve Teknoloji Bakanı Ali Ihusaan birçok kez, **Maldivler** hükümetinin ölüm cezasının yeniden uygulanmasına yönelik adımlar attığını açıkladı.⁶⁸ Ayrıca, Ağustos ayında, uyuşturucu kaçakçılığına ölüm cezasının getirilmesi için Bakanlığın Başsavcılığa yasa değişikliğine ilişkin tasarıları gönderdiğini ifade etti.⁶⁹

Ölüm cezası, **Myanmar**'daki askeri yetkililer tarafından, adil olmayan yargılamalara ilişkin endişelerin dile getirildiği bir dönemde, siyasi muhaliflere karşı bir araç olarak kullanılmaya devam etti. İki kadının öldürülmesiyle suçlanan aktivistler hakkında en az yedi yeni ölüm cezası verildi.⁷⁰ Siyasi Mahkumlara Yardım Derneği adlı sivil toplum örgütü, Terörle Mücadele Kanunu kapsamında askeri mahkemeler tarafından verilen beş ölüm cezasına ilişkin bildirimler topladı.⁷¹

Şeffaflığın ve bağımsız medya kaynaklarına erişimin olmaması ve ülkeye erişimin kısıtlı olması, Uluslararası Af Örgütü'nün **Kuzey Kore**'de ölüm cezasının kullanımına ilişkin bilgileri doğrulamasını bir kez daha olanaksız kıldı. Yabancı medya, uluslararası hukuk uyarınca ölüm cezasının kullanımının sınırlandırılması gereken “en ciddi suçlar” eşliğini karşılamayan ya da uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak tanımlı ceza suçlar teşkil etmeyen eylemler de dahil olmak üzere birçok infazın gerçekleştirildiğini bildirdi.⁷²

Uluslararası Af Örgütü tarafından **Pakistan**'da kaydedilen 117 yeni ölüm cezasının 103'ü cinayet içeren suçlardan; dokuzu uluslararası insan hakları hukukunun gerekliliklerini karşılayan tanımlı bir suç teşkil etmeyen ve “en ciddi suçlar” eşliğini karşılamayan bir eylem olan “dine hakaret” suçundan; üçü terörle ilgili suçlardan ve ikisi uyuşturucu kaçakçılığından verildi. Ölüm cezasına çarptırılanlar arasında ikisi cinayet ve biri “dine hakaret” suçundan olmak üzere üç kadın bulunuyordu. Terörle mücadele mahkemeleri 14 kişiyi ölüm cezasına çarptırırken, birikmiş ceza davalarıyla ilgilenmek üzere 2019 yılında kurulan Örnek Ceza Yargılama Mahkemeleri de dahil diğer özel mahkemeler 10 kişiyi ölüme mahkum etti.

Singapur'da infaz edilen dokuz kişinin tamamı zorunlu ölüm cezasına mahkum edilmişti. Sekizi uyuşturucuyla ilgili suçlardan hüküm giymişti; bunlardan ikisinin yargıç tarafından “kurye” oldukları tespit edilmiş ancak savcılık uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinin engellenmesine yardımcı olduklarına dair bir belge düzenlemediği için ceza takdirine hak kazanamamıştı.⁷³ Yıl içinde, hepsi de uyuşturucu ile ilgili suçlar için zorunlu ceza olarak beş yeni ölüm cezası verildi. Bir davada hakim, sanığın “kurye” şartını yerine getirdiğine karar verdi, ancak savcılık yardım belgesi düzenlemedi ve böylece ceza takdiri olasılığı ortadan kalktı.

⁶⁷ Parlamentoya yazılı cevap, Üçüncü toplantı, beşinci dönem, on dördüncü genel kurul, 4 Ekim 2022.

⁶⁸ The Sun, “Maldivler ölüm cezasını getirmeye hazırlanıyor: İçişleri Bakanı”, 22 Ekim 2024, <https://english.sun.mv/92733>

⁶⁹ PSM Maldives, “Uyuşturucu kaçakçılarının ölüm cezası verilmesi için yasa teklifi”, 15 Ağustos 2024, <https://www.psmnews.mv/en/142188> Şubat 2025'te sunulan değişiklik teklifinde ölüm cezasına yer verilmedi.

⁷⁰ Radio Free Asia, “Myanmar cuntası aktivistlere çok sayıda ölüm cezası verdi”, 7 Mart 2024, <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/death-penalty-03072024185517.html>

⁷¹ Siyasi Tutuklulara Yardım Derneği, *Hükümlü veritabanı*,

<https://airtable.com/appHDJLeIPsMGFJ7s/shriEaQw2eWEEU7zr/tbldh7ajAunXjn6eP>

⁷² Diğer örnekler arasında, Korea Times, “Kuzey Kore, Güney Kore filmlerini dağıtan kişilerin halka açık infazlarını artırıyor: Birleşme Bakanlığı”, 27 Haziran 2024, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2025/02/103_377602.html; Radio Free Asia, “Kuzey Kore, Çin'den kaçan ve zorla geri gönderilen 2 kadını infaz etti”, 17 Eylül 2024, <https://www.rfa.org/english/news/korea/north-korea-china-forced-repatriation-escapees-execution-09172024143449.html>

⁷³ Singapur'da zorunlu ölüm cezasından kaçınmak için gereken şartlar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Uluslararası Af Örgütü, “İşbirliği yap ya da öl: Singapur'un zorunlu ölüm cezasına yönelik kusurlu reformları”, (ACT 50/7158/2017), Ekim 2017, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/7158/2017/en/>

Yıl boyunca Singapur hükümeti infazları sürdürme konusunda tüyler ürpertici bir kararlılık sergiledi. Ağustos ve Ekim aylarında görülen dört davada, infazlar, kişilerin hukuki başvurulara taraf olmalarına ve bir tanesinin de yeniden yargılama başvurusu olmasına rağmen devam etti.⁷⁴ Bu durum, temyiz süreci devam ederken infazları yasaklayan BM Koruma Tedbirlerini ihlal etti.⁷⁵ Ayrıca Haziran ayında İçişleri Bakanlığı, daha önce haklarında infaz emri çıkarılmış ve tebligat süresinin yarısı geçtikten sonra infazın durdurulması kararı almış olanlara tebligat süresini kısaltmak amacıyla infaz bildiriminde bulunma uygulamasını gözden geçirdi.⁷⁶

Mevzuat değişiklikleri, ölüm cezası mahkumlarının infazlarının durdurulması için başvuruda bulunma ve yeniden yargılama talep etme imkanlarını daha da kısıtladı.⁷⁷ 2022 tarihli Ölüm Cezası Davalarında Temyiz Sonrası Başvuru Yasası, 28 Haziran 2024'de yürürlüğe girmiş olup, olağan temyiz süreci tamamlandıktan sonra ölüm cezası davalarındaki inceleme başvurularına ilişkin prosedürü belirlemektedir.⁷⁸ Yeni prosedür, yürütmenin durdurulmasını talep etmek de dahil olmak üzere, temyiz gerekçelerini ve koşullarını etkili bir şekilde kısıtlamaktadır.⁷⁹ Parlamentoda 14 Ekim 2024 tarihinde sunulan Adaletin Tesisi (Koruma) (Değişiklik) Yasa Tasarısı, 2016 tarihli Adaletin Tesisi (Koruma) Yasası kapsamında mahkemeye saygısızlık anlamına gelebilecek durumların kapsamını, herhangi bir tarafın veya avukatın ya da bir tarafı veya avukatı destekleyen herhangi bir kişinin, yargılamaların aldatıcı, hayali veya açıkça temelsiz olduğunu bildiği ya da bilmesi gerektiği halde bir veya birden fazla mahkeme işlemine başlamasını ya da mahkemenin bazı gizli veya uygunsuz amaçlar için kullanılmasını içerecek şekilde genişletmeyi amaçlamaktadır.⁸⁰

20 Eylül 2024 tarihinde **Tayvan** Anayasa Mahkemesi, ölüm cezasına çarptırılan 36 erkek ve bir kadının ölüm cezasının anayasaya uygunluğuna ilişkin itirazı hakkındaki kararını açıkladı. Mahkeme, Tayvan'da bu cezanın kullanımını niteleyen temel kusurları kabul etti, ancak cinayet gibi ciddi suçlar için ölüm cezasını anayasaya uygun buldu.⁸¹ Mahkeme, kararının bir parçası olarak, ölüm cezasının ancak oybirliğiyle alınan kararların ardından uygulanabileceğine ve savcılığın kararların nasıl alındığına dair bilgi vermesi gerektiğine hükmetti; ağır zihinsel engeli olan kişilere uygulanmasını yasakladı ve ölüm cezasıyla karşı karşıya kalanlara ceza soruşturması, yargılama ve temyiz sırasında avukat sağlanması ve Yüksek Mahkeme'de sözlü tartışmalara izin verilmesi gerektiğini belirtti.⁸² Mahkeme, yetkililere karara uymak amacıyla yasayı değiştirmeleri için iki yıl süre verdi.

Uluslararası Af Örgütü'ne verilen resmi sayılara göre, 2024 yılında **Tayland**'daki ilk derece mahkemeleri, 20'si kadın ve üçü yabancı uyruklu olmak üzere 115 yeni ölüm cezası verdi. Ocak 2025 itibarıyla, 20'si temyiz başvurularını tüketmiş olmak üzere 364 kişi ölüm cezasına mahkum edilmiş durumdaydı. Bu kişilerin üçte ikisinden fazlası (252 kişi veya %69) uluslararası hukuk ve standartlara aykırı olarak uyuşturucu ile ilgili suçlardan hüküm giymişti. Uyuşturucuyla ilgili suçlar için verilen ölüm cezası kadınları orantısız bir şekilde etkiledi, zira ölüm cezasına çarptırılan 39 kadından 37'si (%95) bu suçlardan dolayı ölüm cezası altındaydı.

⁷⁴ Dönüştürücü Adalet Kolektifi, "Acil: Singapur'da yakın infaz riski", 1 Ağustos 2024, transformativejusticecollective.org/2024/08/01/urgent-imminent-execution-in-singapore/ ; Ortak açıklama, "Singapur: Yetkililer infazlara son vermeli ve eleştirileri engellemek için ölüm cezası karşıtı aktivistleri hedef almaktan vazgeçmelidir" (ACT 50/8446/2024), 22 Ağustos 2024, [amnesty.org/en/documents/act50/8446/2024/en/](https://www.amnesty.org/en/documents/act50/8446/2024/en/)

⁷⁵ BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 25 Mayıs 1984 tarih ve 1984/50 sayılı kararla oylama yapılmaksızın kabul edilmiş ve BM Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1984 tarih ve 39/118 sayılı kararla oylama yapılmaksızın onaylanmıştır.

⁷⁶ Singapur Temyiz Mahkemesi, *Mohammad Azwan bin Bohari/Cumhuriyet Savcısı Kararı*, [2024] SGCA 38, fıkra 12(b), eligitigation.sg/gd/s/2024_SGCA_38

⁷⁷ Uluslararası Af Örgütü, "Singapur: Yetkililer insan hakları baskılarına ve uyuşturucuyla ilgili yasadışı infazlara son vermelidir" (ACT 50/8704/2024), 31 Ekim 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/8704/2024/en/>

⁷⁸ 2022 Tarihli 41 Sayılı Yasa, <https://sso.agc.gov.sg/Acts-Supp/41-2022/Published/20230109?DocDate=20230109>

⁷⁹ Singapur Hukuk Bakanlığı, "Ölüm Cezası Davalarında Temyiz Sonrası Başvuruların İşlerlik Kazanması Yasası 2022", 27 Haziran 2024, [https://www.mlaw.gov.sg/operationalisation-of-the-post-appeal-applications-in-capital-cases-act-2022/#:~:text=The%20Post%2DAppeal%20Applications%20in%20Capital%20Cases%20\(%E2%80%9CPACC%E2%80%9D,ef%20on%20the%20June%202024.&text=2.,and%20the%20rule%20of%20law](https://www.mlaw.gov.sg/operationalisation-of-the-post-appeal-applications-in-capital-cases-act-2022/#:~:text=The%20Post%2DAppeal%20Applications%20in%20Capital%20Cases%20(%E2%80%9CPACC%E2%80%9D,ef%20on%20the%20June%202024.&text=2.,and%20the%20rule%20of%20law)

⁸⁰ 14 Ekim 2024 Tarihli ve 34/2024 Sayılı yasa tasarısı. Bu yasa 25 Ocak 2025 tarihinde yürürlüğe girdi.

⁸¹ Tayvan Anayasa Mahkemesi, 113-Hsien-Pan-8 (2024) Sayılı Karar, 20 Eylül 2024 tarihinde verildi.

⁸² Tayvan Anayasa Mahkemesi, "AYM 113-Hsien-Pan-8 (2024) Sayılı Kararını açıkladı", 20 Eylül 2024, https://cons.judicial.gov.tw/en/docdata.aspx?fid=5506&id=353656&_sm_au_=isVp6WPqZqL5QQRjWKKGvK7v4Q2s6

28 Mayıs 2024 tarihinde, **Tonga** Yasama Meclisi, Lord Sözcü'nün ölüm cezası ve bu cezanın uyuşturucu ile ilgili suçlarda caydırıcı olarak etkinliğine ilişkin ilk tartışmasını gerçekleştirdi.⁸³ Milletvekilleri, uyuşturucuyla ilgili suçlar için ölüm cezası getirilmesini öngören teklifi sekize karşı 38 oyla reddetti.⁸⁴

Vietnam'daki infazlara ilişkin rakamlar devlet sırrı olarak saklanmaya devam etti. Uluslararası Af Örgütü tarafından kayıt altına alınan 150 ölüm cezasından 121'i uyuşturucu ile ilgili suçlardan verildi; bunlardan üçü kadınlara ve beşi yabancı uyruklulara verildi. İki ölüm cezası da yolsuzluk gibi mali suçlardan ötürü verildi.

⁸³ Tonga Parlamentosu, “Yasadışı uyuşturucu suçları için caydırıcı olarak ölüm cezası mı?”, 24 Mayıs 2024, <https://www.parliament.gov.to/media-centre/press-releases/capital-punishment-as-a-deterrent-for-illicit-drug-offences>

⁸⁴ Radio New Zealand, “Tonga milletvekilleri ölüm cezası teklifini reddetti”, 31 Mayıs 2024, <https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/518323/tonga-legislators-reject-death-penalty-proposal>

AVRUPA VE ORTA ASYA

BÖLGESEL EĞİLİMLER

- Belarus, Avrupa'da ölüm cezasına başvuran tek ülke olmaya devam etti.
- Rusya ve Tacikistan infazları ertelemeye devam etti.

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİNER KİŞİLER
BELARUS	0	1	1+
RUSYA	0	0	0
TACİKİSTAN	0	0	0

Belarus'ta bir Almanya vatandaşı, Minsk Bölge Mahkemesi'nde kapalı olarak görülen duruşmalarda Ceza Kanunu'nun çeşitli maddeleri uyarınca “terör eylemi” suçundan mahkum edildi. Bu kişi 24 Haziran 2024 tarihinde⁸⁵ ölüm cezasına çarptırıldı, ancak Devlet Başkanı Aleksandr Lukaşenko tarafından 30 Temmuz'da affedildi.⁸⁶ Ardından, bir yanda ABD, Almanya ve diğer AB ülkeleri ile diğer yanda Rusya ve Belarus arasında gerçekleşen mahkum takası kapsamında Almanya yetkililerine teslim edildi.⁸⁷

Ölüm cezasının uygulanmasına ilişkin devlet gizliliği nedeniyle, Uluslararası Af Örgütü Belarus'ta kaç kişinin ölüm cezasına mahkum edildiğini doğrulayamadı. Ancak, 19 Ekim 2023 tarihinde ölüm cezasına çarptırılan Belaruslu bir kişinin Yüksek Mahkeme'de cezaya itiraz ettiği ve 9 Ocak 2024 tarihinde temyiz başvurusunun görüşülerek reddedildiği bilinmektedir.⁸⁸ Aksi yönde veya olası bir infazla ilgili herhangi bir bilgi bulunmadığından, bu kişinin 2024 yılı sonunda hâlâ ölüm cezası altında olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede Uluslararası Af Örgütü, 2024 yılı sonunda Belarus'ta en az bir kişinin ölüm cezası altında olduğunu düşünmektedir.⁸⁹

⁸⁵ Viasna İnsan Hakları Merkezi, “Rico Krieger Belarus'taki ölüm cezasının ardından Almanya'ya geri dönüyor”, 5 Ağustos 2024, <https://spring96.org/en/news/115910>; BBC, “Aktivistler Belarus'un Alman doktoru ölüme mahkum ettiğini söylüyor”, 19 Temmuz 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/c06ke3p0pz8o>.

⁸⁶ BBC, “Belarus'un Almanya vatandaşını affetmesi, daha geniş çaplı bir mahkum takasına işaret ediyor”, 30 Temmuz 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/ce78xl8r2xlo>.

⁸⁷ The Insider, “Rusya casusları siyasi mahkumlarla takas ediyor: Gershkovich, Kara-Murza, Whelan, Yashin, Kurmasheva, Chanysheva, Orlov serbest bırakıldı”, 1 Ağustos 2024, <https://theins.ru/en/news/273542>.

⁸⁸ Viasna İnsan Hakları Merkezi, “Belarus'ta insan hakları durumu, Temmuz 2024”, 8 Ağustos 2024, <https://spring96.org/en/news/115947>.

⁸⁹ Uluslararası Af Örgütü, 25 Ekim 2019 tarihinde ölüm cezasına çarptırılan Viktor Serhel'in durumunu tespit edemedi. Viktor Serhel'in temyiz başvurusunun 31 Ocak 2020 tarihinde Yüksek Mahkeme tarafından reddedilmesinin ardından, Serhel'in akıbeti ve nerede tutulduğu gizliliğini koruyor, <https://spring96.org/en/news/110810>.

ORTA DOĞU VE KUZEY AFRİKA

BÖLGESEL EĞİMLER

- Kaydedilen infazlar üç ülkede endişe verici boyutlarda artarak İran'da 2015'ten bu yana en yüksek sayıya; Suudi Arabistan'da ise kayıtlara geçen herhangi bir yıldaki en yüksek sayıya ulaştı.
- Yemen'de kaydedilen infazlar 2023'e kıyasla iki kattan fazla artarken; Irak'ta 2023'e kıyasla neredeyse dört katına çıktı.
- Umman 2021'den bu yana bilinen ilk infazını gerçekleştirdi.
- Fas hükümeti, BM Genel Kurulu'nun ölüm cezası kullanımının ertelenmesi hakkındaki kararı lehinde oy kullanan bölgedeki son hükümet oldu.

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİLEN KİŞİLER
CEZAYİR	0	8	262+
BAHREYN	0	0	26 ⁹⁰
MISIR	13	365 ⁹¹	+
İRAN	972+ ⁹²	+	+
IRAK	63+	200+	8.000+
İSRAİL (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
ÜRDÜN	0	7	223+
KUVEYT	6	7	32+
LÜBNAN	0	2+	78
LİBYA	0	11+ ⁹³	+

⁹⁰ Bahreyn İnsan Hakları Merkezi, “Bahreyn: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Tüm Üye Devletlerine Yönelik İnsan Hakları Önceliklerine İlişkin Ortak Mektup”, 25 Eylül 2024, <https://bahrainrights.net/?p=136999>

⁹¹ Mısır Bireysel Haklar İnisiyatifi (EIPR). Uluslararası Af Örgütü ayrıca Mısırlı diğer iki hak grubu olan Mısır Hak ve Özgürlükler Komisyonu (ECRF) ve Mısır İnsan Hakları Cephesi (EFHR) ile de görüştü.

⁹² Uluslararası Af Örgütü, 2024 sayıları için Abdurrahman Boroumand Merkezi ile yakın bir çalışma yürüttü ve İran dışında bulunan diğer insan hakları örgütlerini de içeren açık kaynaklardan yararlandı. Uluslararası Af Örgütü ayrıca İran İnsan Hakları adlı kuruluşun 2024 yılında gerçekleştiren infazlar hakkında bilgi aldı.

⁹³ Bu sayılar sadece Ulusal Birlik Hükümeti'nin (GNU) kontrolü altındaki batı Libya'daki bilinen infazları kapsadığından, ölüm cezalarının sayısının önemli ölçüde daha yüksek olması muhtemeldir. Libya'nın doğusunda Libya Arap Silahlı Kuvvetleri adlı silahlı grubun fiili kontrolü altındaki bölgelerde askeri mahkemeler, sanıkların aileleri de dahil olmak üzere halkın erişemediği kapalı duruşmalarda mahkumiyet kararları, hapis cezaları ve ölüm cezaları verdi.

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİNER KİŞİLER
FAS/BATI SAHRA	0	2+	88 ⁹⁴
UMMAN	3	0	+
FİLİSTİN (DEVLETİ) ⁹⁵			
KATAR	0	0	1+
SUUDİ ARABİSTAN	345+	+	71+
SURİYE	+	+	+
TUNUS	0	12	148
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	0	1	+
YEMEN	38+	152+	233+

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinde yıkıcı sonuçlara yol açan yeni ve uzun süreli silahlı çatışmaların, krizlerin ve karışıklıkların damgasını vurduğu bir yılda, ölüm cezası 2024 yılında da bazı hükümetlerin kontrolü sağlamak ve muhalefeti bastırmak için tercih ettiği önemli bir araç olmaya devam etti. Muğlak bir şekilde tanımlanmış terörizm ve güvenlikle ilgili suçların yanı sıra uyuşturucuyla ilgili faaliyetleri sert bir şekilde cezalandırmak amacıyla bu acımasız cezaya başvurulması, bilinen infazlarda önemli bir artışa neden oldu ve bölgesel toplam on yıldan uzun bir süredir kaydedilen en yüksek sayıya ulaştı. Ölüm cezasının kullanımı, etnik ve dini azınlıklara mensup ve dezavantajlı sosyo-ekonomik arka plandan kişileri orantısız etkilemeye devam etti. Ölüm cezaları, bu cezayı “en ciddi suçlarla” (kasten öldürme olarak yorumlanmaktadır) sınırlayanlar da dahil olmak üzere, uluslararası hukuk ve standartlar ihlal edilerek ve sıklıkla, özel ve askeri mahkemelerde görülen davalar da dahil hiçbir şekilde adil olmayan yargılamaların ardından verildi ve uygulandı.

Bölgede kaydedilen infaz sayısı 2023'te 1.073'ten 2024'te 1.442'ye yükselerek sayı olarak 369 veya yüzde olarak %34'lük endişe verici bir artış gösterdi ve 2020'den bu yana görülen yıllık artış, özellikle üç ülkenin yıllık toplamlarındaki ani artışların bir sonucu olarak devam etti. İran'da yetkililer, 2023'teki 853 kişiyi kıyasla %14'lük bir artışla en az 972 kişiyi infaz etti; bu, 2015'ten bu yana kaydedilen en yüksek sayıdır. Irak'ta, bilinen infaz sayısı (en az 63) 2023'e (en az 16) göre dört kat artış gösterdi ve 2019'dan bu yana kaydedilen en yüksek sayı oldu. Suudi Arabistan yetkilileri, bir önceki yıla (172) kıyasla infazlara başvurma sayısını iki katına çıkararak (en az 345), Uluslararası Af Örgütü kayıtlarına göre herhangi bir yıldaki en yüksek infaz sayısına ulaştı.

Bu üç ülke tek başlarına bölgede kaydedilen tüm infazların %96'sından sorumluyken, İran söz konusu infazların %67'sini gerçekleştirdi. Adi suçlara yönelik⁹⁶ ölüm cezası uygulayan 18 ülkeden beşinin 2024 yılında infaz gerçekleştirdiği biliniyordu ve bu sayı 2023'e kıyasla göre az bir artış gösterdi. Mısır'da 2023 yılında sekiz olan infaz sayısı 13'e yükselirken, Kuveyt'te beş olan infaz sayısı altı olarak kaydedildi. Yemen'de bilinen infaz sayısı 2011'den bu yana Uluslararası Af Örgütü tarafından kaydedilen en yüksek

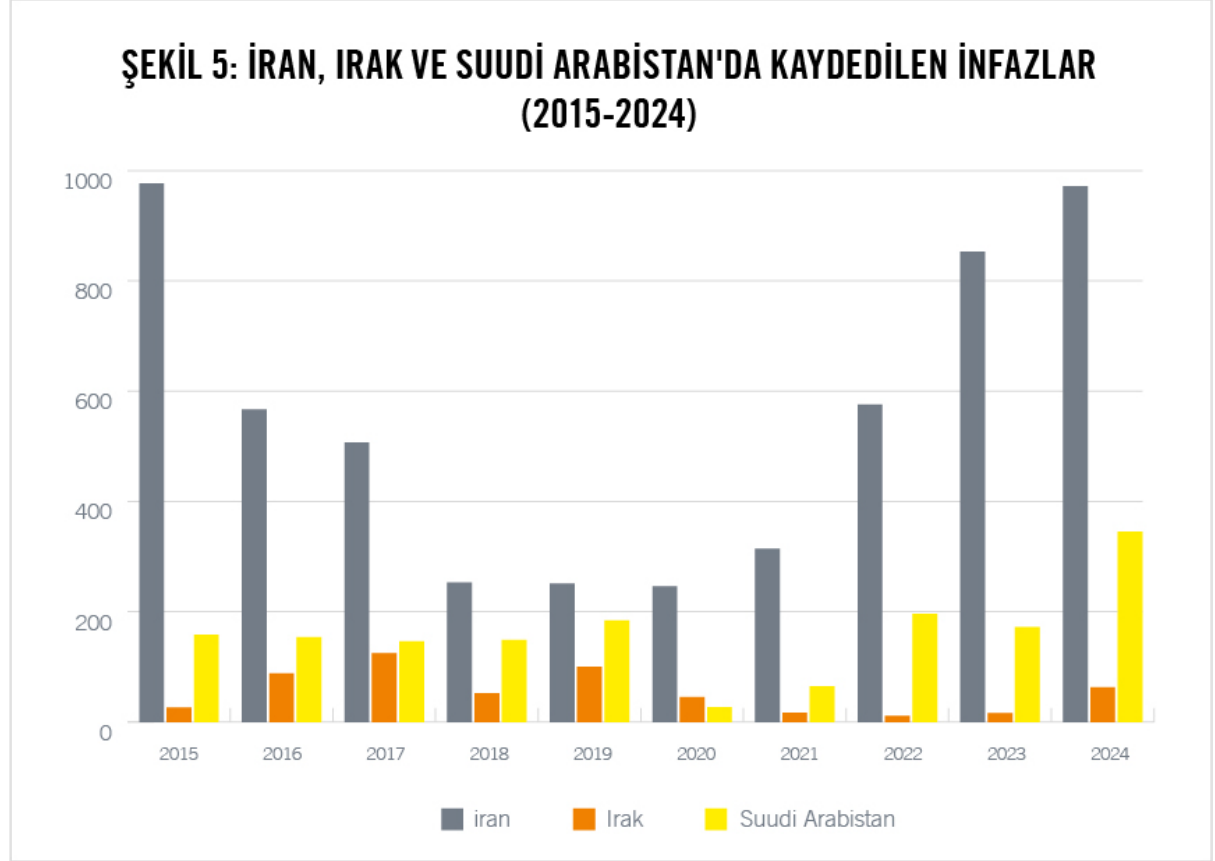
⁹⁴ Fas Krallığı, “Fas Ölüm Cezası Ertelemelerine İlişkin BM Kararı İçin Oy Kullanacak - Adalet Bakanı”, 10 Aralık 2024, <https://www.maroc.ma/en/news/morocco-vote-un-resolution-death-penalty-moratorium-justice-minister>

⁹⁵ Çatışma nedeniyle sayılar mevcut değildir.

⁹⁶ Ayrıca İsrail, cinayet nedeniyle ölüm cezasını kaldırdı ancak istisnai durumlarda bazı suçlar için ölüm cezası uygulamaya devam etmektedir.

sayı oldu. Umman yetkililerinin 2021'den bu yana ilk kez insanları infaz ettiği biliniyordu. Devam eden kriz nedeniyle, Uluslararası Af Örgütü, Filistin (Devleti) ve Suriye için sayı doğrulayamadı, ancak infazların gerçekleştirilmeye ve ölüm cezalarının uygulanmaya devam ettiğini düşünmekteydi.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki mahkemelerin en az 773 yeni ölüm cezası verdiği biliniyordu; bu sayı 2023 yılına göre %19'luk bir düşüşe işaret etmektedir (950). Kaydedilen sayılardaki düşüş öncelikle Mısır'da 2023'te en az 538 olan yıllık sayının 2024'te 365'e düşmesiyle bağlantılıdır. Öte yandan, ölüm cezasına çarptırıldığı bilinen kişi sayısı Irak'ta bir önceki yıla göre %45 artarken (en az 138'den en az 200'e); Yemen'de en az 81'den 152'ye çıkarak neredeyse iki kat arttı.

İran'da kaydedilen infazların yarısından fazlası (972), uyuşturucuyla ilgili suçlar ve “Allah’a düşmanlık” ve “dünyada yozlaşmayı yaymak” gibi suçta ve cezada kanunilik ilkesine uymayan aşırı geniş ve muğlak ifadeli suçlamalar da dahil olmak üzere uluslararası hukuka göre asla ölüm cezasına yol açmaması gereken eylemler nedeniyle gerçekleşti. 2024 yılında kaydedilen infazların en az %52'si (505) uyuşturucuyla ilgili suçlardan hüküm giyen kişilerin infazlarıydı; bu durum, yetkililerin 2021 yılında uyuşturucu kullanımını ve kaçakçılığını durdurmak ve ölüm cezasını bir baskı aracı olarak kullanmayı sürdürmek amaçlı yanlış bir girişimle, ölüm cezasının hukuka aykırı kullanımını artıran ağır cezalandırıcı bir uyuşturucu politikasına geri dönmesinden bu yana kaydedilen kaygı verici artış eğiliminin bir devamıydı.

Ölüm cezaları ve infazlar, Devrim Mahkemeleri'nde görülen, hiçbir şekilde adil olmayan yargılamaların ardından yaşam hakkı ihlal edilerek keyfi bir şekilde verilmeye ve uygulanmaya devam etti. Bu mahkemeler bağımsızlıktan yoksundur, güvenlik ve istihbarat birimlerinin etkisi altında çalışmaktadır ve mahkumiyet ve ölüm cezaları vermek için rutin olarak işkenceyle elde edilmiş “itiraflara” dayanmaktadır.⁹⁷

Ölüm cezasının kullanımı İran'ın ezilen azınlıklarını, özellikle de Kürt, Beluci ve Afgan topluluklarına mensup olanları daha da orantısız etkiledi; Belucilerin infazı, İran nüfusunun sadece yaklaşık %5'ini

⁹⁷ Ayrıca bkz. Uluslararası Af Örgütü, “Bizi Öldürmelerine İzin Vermeyin”: İran'ın 2022 ayaklanmasından beri aralıksız devam eden infaz krizi” (MDE 13/7869/2024), 4 Nisan 2024, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/iran-araliksiz-baskilar-ve-uyusturucuyla-mucadele-kapsaminda-853-kisiyi-infaz-etti-bu-son-sekiz-yildaki-en-yuksek-sayi>

oluşturmalarına rağmen tüm infazların en az %10'una karşılık geliyordu.⁹⁸ Özellikle, 2024 yılında infaz edilen Afgan vatandaşlarının ve Afgan kökenlilerin sayısı 2023 yılına kıyasla önemli ölçüde artarak 25'ten 80'e yükseldi ve bunların yaklaşık yarısı uyuşturucuyla ilgili suçlardan infaz edildi. Bu artış, İran yetkilileri tarafından Afgan vatandaşlarına yönelik nefret dolu ve insanlık dışı dil ve muamelenin arttığı bir dönemde meydana geldi.⁹⁹

İran yetkilileri ayrıca Eylül-Aralık 2022'deki "Kadın, Yaşam, Özgürlük" protestoları sırasında İran İslam Cumhuriyeti kurumlarına ve siyasi-dini ideolojilerine meydan okuyan ya da meydan okuduğu düşünülen kişileri cezalandırmak amacıyla ölüm cezasına başvurmaya devam etti. 2024 yılında yetkililer, protestolarla bağlantılı olarak, aralarında zihinsel engelli bir gencin de bulunduğu en az iki kişiyi, adil olmayan yargılamaların ardından ve işkenceyle elde edilmiş "itiraflara" dayanarak infaz etti. Yıl sonu itibarıyla, çok sayıda kişi daha protestolarla bağlantılı olarak ölüm cezasına mahkum edilmiş durumdaydı.¹⁰⁰

Ayrıca, yetkililer kadın insan hakları savunucularına karşı ölüm cezası öngören siyasi güdümlü suçlamalar kullandı. Kadın hakları aktivisti Şerife Muhammedi Haziran 2024'te,¹⁰¹ Kürt insani yardım çalışanı Pexşan Azizi ise Temmuz 2024'te ölüm cezasına çarptırıldı.¹⁰²

Yetkililer, suç işledikleri sırada 18 yaşından küçük olan en az dört kişiyi ölüm cezasına çarptırdı ve infaz etti; çok sayıda kişi de hâlâ ölüm cezası altındadır.¹⁰³

Irak'ta bilinen tüm infazlar, adil yargılanma hakkı ihlalleri ve "itiraf" almak için işkence veya diğer türde kötü muamele uygulandığı iddialarına ilişkin kaygılar devam ederken, terörle bağlantılı suçlardan hüküm giymiş kişileri kapsıyordu. Bazı durumlarda insanlar gruplar halinde, aynı anda infaz edildi. Yasal temsilciler ve aile üyeleri, planlanan toplu infazlara ilişkin herhangi bir bilgi edinemedi.¹⁰⁴ Uluslararası Af Örgütü, 20 Haziran'da Nasiriye'de aynı anda 30 kişinin daha gizlice infaz edildiğine dair, henüz bağımsız olarak doğrulayamadığı bir bilgi aldı, ancak Adalet Bakanlığı yaptığı açıklamada bu haberi yalanladı.¹⁰⁵ Irak mahkemeleri tarafından verildiği bilinen 181 yeni ölüm cezasının 40'ı terörle ilgili suçlardan, 19'u cinayetten ve 11'i yabancı uyruklular hakkında olmak üzere 122'si uyuşturucuyla bağlantılı suçlardan verildi.

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi, infazları ertelemeye devam etti. Uluslararası Af Örgütü'ne ulaşan resmi bilgilere göre, 31 Aralık 2024 tarihi itibarıyla 22'si kadın olmak üzere 471 kişi ölüm cezasına çarptırılmış durumdaydı.

Ölüm cezasının kullanımının sınırlandırılacağına dair defalarca verilen sözlere rağmen **Suudi Arabistan** yetkilileri, sıklıkla adil yargılamaya ilişkin uluslararası standartları ve tüm ölüm cezası davalarında gözetilmesi gereken diğer uluslararası güvenceleri karşılamayan yargılamaların ardından infazlara başvurmaya devam etti. Uluslararası Af Örgütü tarafından incelenen, Suudi Arabistan'ın Takdire Bağlı Cezalar İçin Ceza Kanunu'nun sızdırılan bir taslağı, ilgili yasanın, uluslararası insan hakları hukuku ve standartları kapsamında "en ciddi suçlar" eşliğini karşılamayanlar da dahil bir dizi suç için hapis ve para

⁹⁸ Diğer örneklerin yanı sıra bkz. Uluslararası Af Örgütü, "İran: Kürt muhalif Veriše Moradi ölüm cezasına çarptırıldı" (Acil Eylem, MDE 13/8788/2024), 26 Kasım 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/8788/2024/en/>; "İran: Zihinsel engelli bir protestocunun ve bir Kürt'ün infazı yeni bir zalimliğe işaret ediyor", 24 Ocak 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/01/iran-executions-of-protester-with-mental-disability-and-kurdish-man-mark-plunge-into-new-realms-of-cruelty/>

⁹⁹ <https://x.com/AmnestyIran/status/1846847027902108028>

¹⁰⁰ Uluslararası Af Örgütü, "İran: Daha Fazla Bilgi: Protestolarla Bağlantılı İnfaz Riski Artıyor" (Acil Eylem, MDE 13/8873/2024), 19 Aralık 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/8873/2024/en/>

¹⁰¹ Uluslararası Af Örgütü, "İran: İnfaz Riski Altındaki Kadın Hakları Savunucusu: Şerife Muhammedi" (Acil Eylem, MDE 13/8506/2024), 9 Eylül 2024 <https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/8585/2024/en/>

¹⁰² Uluslararası Af Örgütü, "İran: Kürt Kadın Aktivist Pexşan Azizi Ölüm Cezasına Çarptırıldı" (Acil Eylem, MDE 13/8585/2024), 30 Eylül 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/8585/2024/en/>

¹⁰³ Uluslararası Af Örgütü, "İran: 17 Yaşında Tutuklanan Gençlerin İnfaz Edilme Riski Var" (Acil Eylem, MDE 13/8673/2024), 24 Ekim 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/mde13/8673/2024/en/>

¹⁰⁴ Uluslararası Af Örgütü, "Irak: Kaygı verici şeffaflık eksikliği devam ederken en az 13 kişi infaz edildi", 24 Nisan 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/04/iraq-at-least-13-people-executed-amid-alarming-lack-of-transparency/>

¹⁰⁵ Irak Adalet Bakanlığı, وزارة العدل العراقية تنفي تنفيذ إعدامات سرية وتؤكد على مقاضاة الموقع الذي نشر هذا الخبر المضلل (Irak Adalet Bakanlığı gizli infazlar yapıldığını reddetmekte ve bu yanlışlığı haberi yayınlayan internet sitesi hakkında dava açacağını bildirmektedir), 15 Temmuz 2024, <https://moj.gov.iq/view.8293/>

cezası ile ölüm cezasına da birincil ceza olarak yer verdiğini ve hakimlerin ölüm cezası verme konusunda takdir yetkilerini kullanmalarına izin vermeye devam ettiğini gösterdi.¹⁰⁶

Suudi Arabistan'da 2023 yılında kaydedilen sadece iki infaza karşılık 2024 yılında kaydedilen tüm infazların üçte birinden fazlası (122) uyuşturucuyla ilgili suçlar nedeniyle uygulandı. Cinayet 139 veya toplamın %40'ını; terörle ilgili suçlar 50 veya toplamın %14'ünü; cinayet içeren diğer suçlar ise 28 veya %8'ini oluşturdu. Diğer vakalar arasında cinsel saldırı (1), uyuşturucu tüketimi ve tecavüz (2), insan kaçırma, soygun ve tecavüz (2) ve insan kaçırma ve tecavüz (1) yer aldı. İnfaz edilenlerin %41'ini (140) yabancı uyrukluydu ve bunların 93'ü ya da %66'sı uyuşturucuyla ilgili suçlardan hüküm giymişti. Uyuşturucuyla ilgili suçlardan hüküm giymiş ve çoğunluğu Mısır vatandaşı olan en az 50 kişi Tabuk Cezaevi'nde ölüm cezasının infazını bekliyordu.¹⁰⁷

Suudi yetkililer siyasi muhalefeti susturmak ve 2011-2013 yılları arasında “hükümet karşıtı” protestolara destek veren ülkenin Şii azınlığına mensup vatandaşlarını cezalandırmak amacıyla ölüm cezasını silah olarak kullanmaya devam etti. Ağustos ayında Suudi Basın Ajansı, Abdülmecid El Nimr'in El Kaide'ye katılmakla bağlantılı terör suçları nedeniyle infaz edildiğini duyurdu. Ancak Uluslararası Af Örgütü tarafından incelenen mahkeme belgeleri, Nimr'in başlangıçta diğer suçlamaların yanı sıra “gösterilere katılarak sosyal dokuyu ve ulusal birliği bozmaya çalışmak... ayaklanmaları desteklemek, devlete ve yöneticilerine karşı slogan atmak” ile suçlandığını gösteriyor. Suudi Basın Ajansı tarafından açıklanan suçlamalar ile El Nimr'in mahkeme belgeleri arasındaki tutarsızlık, ölüm cezası davalarının yargı süreçlerindeki şeffaflık eksikliğini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Suç işlediği iddia edilen tarihte 18 yaşından küçük olan kişiler, hükümet karşıtı protestolara katılmayı da içeren suçlar nedeniyle, büyük ölçüde işkence altında alınan “itiraflara” dayanan ve hiçbir şekilde adil olmayan yargılamaların ardından ölüm cezasına çarptırıldıktan sonra infaz riskiyle karşılaşmaya devam etti.¹⁰⁸

Yemen'de yetkililer, 2024 yılında ölüm cezasına daha sık başvurdu. Ülke genelinde en az 38 kişi infaz edildi; bu sayı 2023 yılına kıyasla 23 kişi daha fazlaydı. Bir çocuğa tecavüzle ilgili bir infaz dışında, kaydedilen tüm infazlar cinayet suçundan gerçekleştirildi. Uluslararası alanda tanınan hükümet, kontrolü altındaki bölgelerde artan sayıda infaz gerçekleştirdi. Kaydedilen infazlardan sadece biri Husi fiili yetkilileri tarafından gerçekleştirildi, ancak daha fazlasının gerçekleşmiş olması muhtemeldir.

Yemen'de verildiği bilinen yeni ölüm cezalarının sayısı (en az 152) bir önceki yıla (en az 81) kıyasla neredeyse iki katına çıktı. Bunların yarısından fazlası (99) güvenlik ve çatışmalarla ilgili suçlar, 29'u cinayet içeren suçlar, 22'si onay veren yetişkinler arasında eşcinsel ilişki gibi, uluslararası alanda kabul görmüş bir suç teşkil etmeyen cinsel eylemler, biri uyuşturucu kaçakçılığı ve biri de insan kaçırma ve tecavüz suçlarıyla ilgiliydi. Husi fiili yetkilileri, güvenlik ve çatışmalarla ilgili suçlar nedeniyle, uluslararası alanda tanınan hükümete (34) kıyasla iki kat daha fazla ölüm cezası (65) verdi.

¹⁰⁶ Uluslararası Af Örgütü, “Suudi Arabistan: Baskılara Karşı Manifesto: Suudi Arabistan'ın Gelecek Ceza Kanunu Uluslararası Hukuk ve Standartlar Doğrultusunda İnsan Haklarını Korumalıdır”, (MDE 23/7783/2024), 19 Mart 2024, https://www.amnesty.org/en/documents/mde23/7783/2024/en/?utm_source=annual_report&utm_medium=pdf&utm_campaign=2024

¹⁰⁷ Uluslararası Af Örgütü, “Suudi Arabistan: Yetkililerin 198 kişiyi infaz etmesiyle son on yılların en yüksek infaz sayısı kaydedildi”, 28 Eylül 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/09/saudi-arabia-highest-execution-toll-in-decades-as-authorities-put-to-death-198-people/>

¹⁰⁸ Uluslararası Af Örgütü, “Suudi Arabistan: İki genç erkek infaz riskiyle karşı karşıya”, (MDE 23/7363/2023), 17 Ocak 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/mde23/7363/2023/en/>

SAHRA ALTI AFRİKA

BÖLGESEL EĞİLİMLER

- Kaydedilen infazlar %11, ölüm cezaları %10 oranında azaldı.
- Somali üst üste ikinci yılda da bölgede infaz gerçekleştirdiği bilinen tek ülkeydi.
- Üst üste ikinci yılda da 14 ülkede ölüm cezaları kaydedildi.
- Zimbabve adi suçlar için ölüm cezasını kaldırdı ve Zambiya ölüm cezasının kaldırılmasını amaçlayan Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin İkinci İhtiyari Protokolüne katıldı.
- Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Burkina Faso sırasıyla infazları yeniden başlatmayı ve adi suçlar için ölüm cezasını geri getirmeyi planlarken Nijerya, uyuşturucu ile ilgili suçların ölümle cezalandırılmasına yönelik adımlar attı.

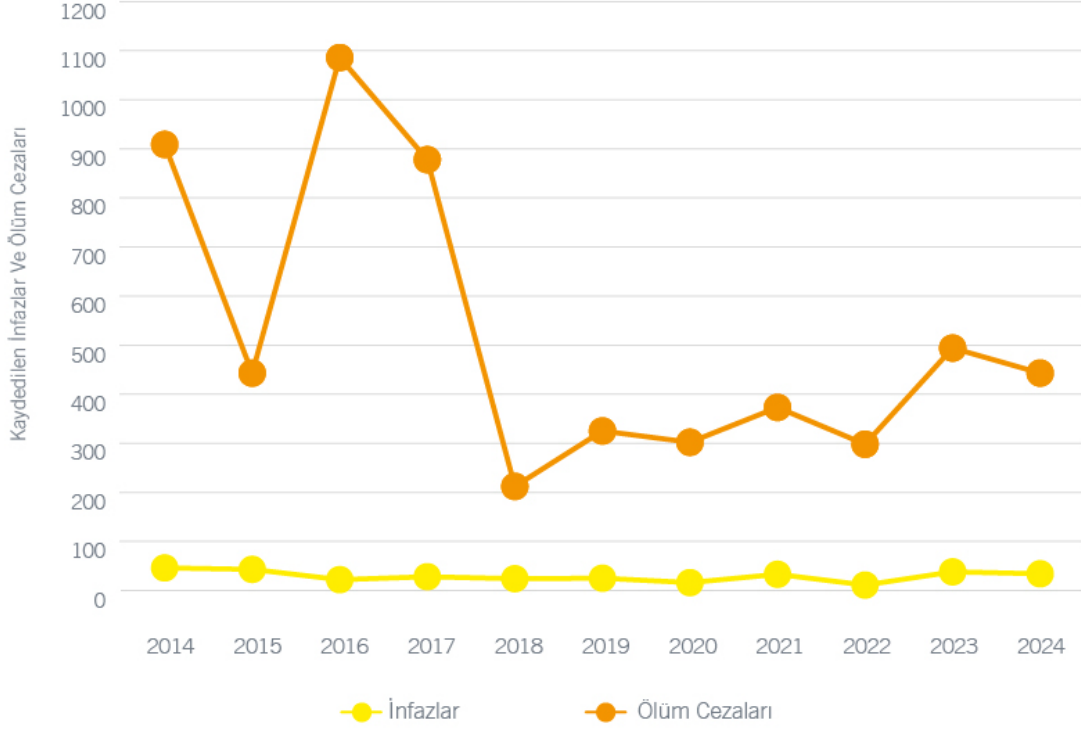
ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİLEN KİŞİLER
BOTSWANA	0	1	16+
BURKİNA FASO (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
KAMERUN	0	0	+
KOMORLAR	0	0	+
KONGO DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	0	125+	+
EKVATOR GİNESİ (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	0
ERİTRE	0	0	0
ESVATİNİ	0	0	1

ÜLKE	2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR	2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI	2024 YILI SONUNDA ÖLÜM CEZASINA MAHKUM EDİLDİĞİ BİLİNER KİŞİLER
ETİYOPYA	0	3+	+
GAMBIYA	0	0	18
GANA	0	6	182
KENYA	0	3	117
LESOTHO	0	0	0
LİBERYA	0	0	15+
MALAVİ	0	0	+
MALİ	0	16+	+
MORİTANYA	0	23+	150+
NİJER	0	16+	24+
NİJERYA	0	186+	3.484+
SOMALİ	34+	17+	+
GÜNEY SUDAN	0	3+	221+
SUDAN	0	30+	30+
TANZANYA	0	12+	703+
UGANDA	0	2+	104+ ¹⁰⁹
ZİMBABVE (Yalnızca adi suçlar için kaldırdı)	0	0	48 ¹¹⁰

¹⁰⁹ Foundation for Human Rights Initiative, “Uganda ölüm cezasının kaldırılmasına doğru mu ilerliyor?”, 16 Ekim 2024, <https://fhri.or.ug/is-uganda-moving-towards-the-abolition-of-the-death-penalty/>

¹¹⁰ Zimbabwe’nin 2024 yılında adi suçlar için ölüm cezasını kaldırmış olmasına rağmen Uluslararası Af Örgütü, 7 Mart 2025 tarihinde, Zimbabwe Adalet Bakanlığı’ndan 2024 sonu itibarıyla 48 kişinin ölüm cezası altında olduğunu doğrulayan bilgiler aldı.

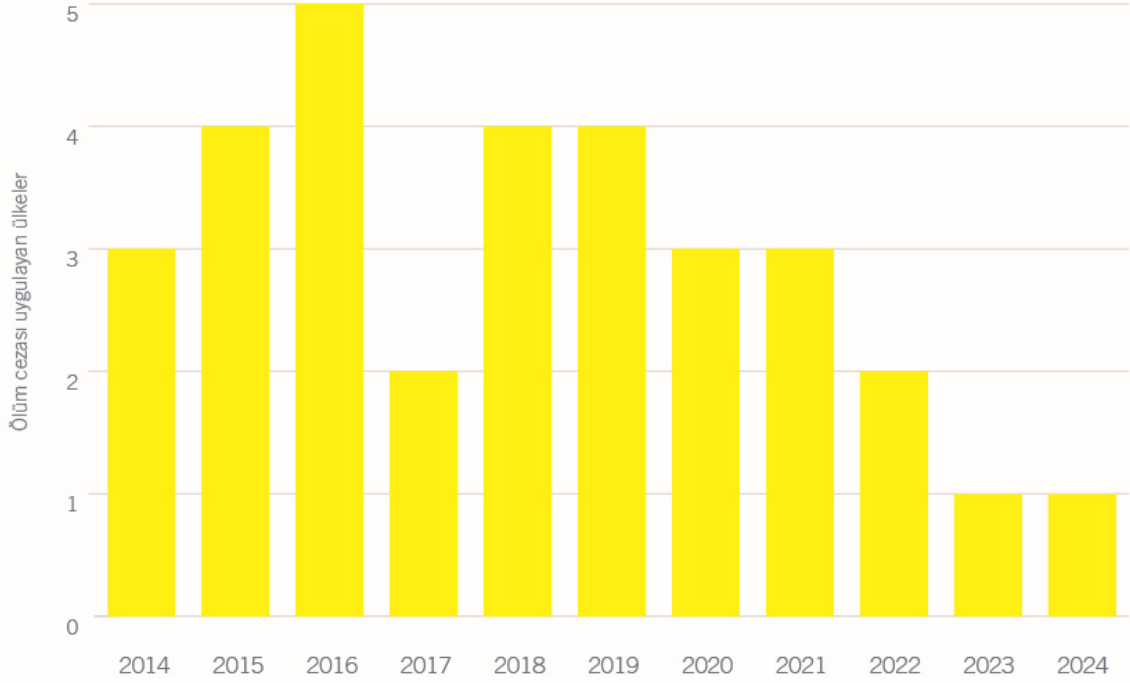
ŞEKİL 6: SAHRA ALTI AFRİKA'DA KAYDEDİLEN İNFAZLAR VE ÖLÜM CEZALARI (2014-2024)

Sahra altı Afrika bölgesi, 2023 yılında kaydedilen gerilemelerin ardından 2024 yılında bir kez daha ölüm cezasının kullanımına ilişkin büyük ölçüde olumlu bir eğilim gösterdi. Hem kaydedilen infazlarda hem de ölüm cezalarında sınırlı bir düşüş yaşandı, ancak ölüm cezası uygulayan toplam ülke sayısı bir önceki yıla göre aynı kaldı. Ayrıca, Zambiya ölüm cezasının kaldırılmasını amaçlayan Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin (ICCPR) İkinci İhtiyari Protokolüne katıldı ve Zimbabwe adi suçlar için ölüm cezasını kaldırdı. Öte yandan, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Burkina Faso yetkilileri sırasıyla infazları yeniden başlatma ve adi suçlar için ölüm cezasını geri getirme planlarını açıklarken, Nijerya uyuşturucuyla bağlantılı suçlarda ölüm cezasını yeniden uygulamaya koymak için adımlar attı.

Bölgede kaydedilen infazlar 2023'te 38'den 2024'te 34'e düşerek %11 oranında azaldı (Şekil 6). Somali hem 2023 hem de 2024'te kaydedilen tüm infazları gerçekleştiren tek ülke olmasına rağmen (Şekil 7), 2024'te kaydedilen toplam 34 infaz 2015'ten bu yana bölgede kaydedilen en yüksek ikinci toplam infaz sayısıdır.

ŞEKİL 7: SAHRA ALTI AFRİKA'DA ÖLÜM CEZASI UYGULADIĞI BİLİLEN ÜLKELERİN SAYISI (2014-2024)

Kaydedilen ölüm cezaları da %10'un üzerinde bir oranda azalarak 2023 yılında 494 iken 2024 yılında 440'a geriledi. Uluslararası Af Örgütü, 14 ülkede ölüm cezalarını kaydederek 2023'teki toplam ülke sayısına ulaştı. Ancak, sekiz ülkede kaydedilen ölüm cezalarında artış meydana geldi: Kongo Demokratik Cumhuriyeti (en az 33'ten en az 125'e); Mali (en az 13'ten en az 16'ya); Moritanya (en az beşten en az 23'e); Nijer (en az sekizden en az 16'ya); Güney Sudan (sıfırdan en az 3'e); Sudan (sıfırdan en az 30'a); Tanzanya (en az üçten en az 12'ye); ve Uganda (sıfırdan en az ikiye).

Aralık 2023'ün sonlarında tüm suçlara yönelik ölüm cezasının kaldırılmasının ardından **Zambiya**, Aralık 2024'te ölüm cezasının kaldırılmasını amaçlayan Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin İkinci İhtiyari Protokolüne taraf oldu.¹¹¹ Ayrıca, Aralık ayında **Zimbabve** adı suçlar için ölüm cezasını kaldırdı.¹¹² Zimbabve Ulusal Meclisi tüm suçlar için ölüm cezasını kaldıran bir yasa tasarısını kabul ederken, Senato tarafından yapılan son dakika değişiklikleriyle Savunma Yasası'na olağanüstü hallerde ölüm cezasının yeniden uygulanmasına olanak tanıyan yeni bir hüküm eklendi.¹¹³

Gana'da ceza kanunundan ölüm cezasını kaldıran 1101 Sayılı Yasa, eski Devlet Başkanı Nana Akufo-Addo'nun 2023 tarihli Cezai Suçlar (Değişiklik) Yasası'nı onaylamasının ardından Ocak 2024'te

¹¹¹ Zambiya Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliği, "Zambiya Ölüm Cezalandırılmasının kaldırılmasına ilişkin İkinci İhtiyari Protokole taraf oldu", 20 Aralık 2024, <https://www.zambiaun.org/zambia-becomes-party-to-the-second-optional-protocol-on-the-abolition-of-the-death-penalty/>

¹¹² Uluslararası Af Örgütü, "Zimbabve: Başkan'ın olağan durumlarda ölüm cezasını kaldıran yasa tasarısını imzalaması tarihi bir andır", 31 Aralık 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/12/amnesty-international-applauds-zimbabwes-decision-to-abolish-the-death-penalty-for-all-crimes-but-regrets-the-possibility-of-its-reinstatement-during-state-of-emergency-under-the-defence-act/>

¹¹³ Zimbabve: Ölüm Cezasının Kaldırılması Yasası, 2024, Bölüm 116, Bu yasa uyarınca verilen ölüm cezalarının askıya alınması, s.103, https://www.veritaszim.net/sites/veritas_d/files/Death%20Penalty%20Abolition%20Act%2C%20%20Act%20No.%204%20of%202024.pdf

yürürlüğe girdi.¹¹⁴ Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, cinayet ve cinayet işlemek için komplo kurmaktan hüküm giyen 12 kişi, bu suçlar için daha önce zorunlu olan ölüm cezası yerine ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.¹¹⁵ Ancak 2024 yılında altı kişi, 1992 tarihli Gana Anayasası'nın 3. Maddesi uyarınca vatana ihanet suçundan ölüm cezasına çarptırıldı.¹¹⁶ Askeri kanundan ölüm cezasını kaldıran 2023 tarihli Silahlı Kuvvetler (Değişiklik) Yasa Tasarısı yıl sonuna kadar Devlet Başkanı tarafından imzalanmadı ve onaylanması için tanınan süre sona erdi.

Diğer ülkelerde ölüm cezasının kaldırılmasına yönelik ilerleme, 2023'e kıyasla daha yavaş bir hızda da olsa devam etti. **Liberya** hükümetinin Aralık 2023'te ölüm cezasını 31 Ekim 2024 tarihine kadar¹¹⁷ kaldırma taahhüdüne rağmen, 2022 yılında Senato tarafından oybirliğiyle kabul edilen ve tüm suçlar için ölüm cezasını kaldıran yasa tasarısı 2024 yılı sonu itibarıyla Temsilciler Meclisi'nde onay bekliyordu. Kasım ayında hükümet, sivil toplum ve diğer ilgili sektörlerden kilit paydaşlarla gerçekleştirilen bir yuvarlak masa toplantısı sırasında Adalet Bakanlığı, ölüm cezasının kaldırılmasına yönelik revize edilmiş bir yasa tasarısı sundu.¹¹⁸ Adalet Bakanlığı, yasa tasarısını Başkanlık Yasama Gündemi için öncelik sıralamasına dahil etme ve 2025'teki gelecek parlamentoya sunma kararlılığını yineledi. Ağustos ayında **Gambiya** hükümeti, ölüm cezasını öngörmeye devam eden 1997 Anayasası'nın yerine geçecek anayasa değişikliği süreci kapsamında, 2024 Gambiya Cumhuriyeti Anayasası (Yürürlüğe Giriş) Yasa Taslağı'nı resmi gazetede yayımladı.¹¹⁹ Yeni anayasa taslağı ölüm cezası öngörmemektedir ve 23 Aralık 2024 tarihinde ilk kez okunmak üzere Ulusal Meclis'te sunulmuştur.¹²⁰

Bu cesaret verici eğilimlere rağmen, son beş yılda kaldırılması yönünde istikrarlı bir ilerleme gösteren bir bölgede ölüm cezasının kullanımını yaygınlaştıracabilecek endişe verici gelişmeler de yaşandı. Mart 2024'te **Kongo Demokratik Cumhuriyeti** hükümeti, ülkenin silahlı çatışmalarla, özellikle de Ruanda tarafından desteklenen 23 Mart Hareketi (M23) adlı silahlı grubun yeniden faaliyete geçmesiyle karşı karşıya olduğu bir dönemde, ordu içindeki "vatana ihanet" suçlarıyla mücadele etmek için infazlara yeniden başlamayı planladığını açıkladı.¹²¹ Uluslararası Af Örgütü 2023 yılının tamamı için 33 ölüm cezası kaydetmişken, bu açıklamanın ardından askeri mahkemeler en az 125 yeni ölüm cezası verdi.¹²² Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde bilinen son infaz 2003 yılında gerçekleştirilmişti.

Mayıs ayında **Nijerya** Senatosu, uyuşturucuyla bağlantılı suçlardan hüküm giyen kişilere ölüm cezası verilmesini öngören bir yasa tasarısını kabul etti.¹²³ Tasarının uyuşturucuyla bağlantılı suçlar için azami ceza olarak müebbet hapis cezası öngören versiyonu daha önce Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmişti.¹²⁴ 2024 yılı sonuna kadar, Senato ve Meclis'ten beşer üyeden oluşan bir komite, başkanlık onayına sunmadan önce tasarının iki versiyonunu uyumlu hale getirmekle görevlendirildi.¹²⁵ Kasım

¹¹⁴ Gana Haber Ajansı, "2023 Tarihli Cezai Suçlar Değişiklik Tasarısı halihazırda bir yasadır - Konuşmacı", 22 Aralık 2023, <https://gna.org.gh/2023/12/criminal-offences-amendment-bill-2023-is-already-an-act-speaker/>.

¹¹⁵ Think News Online, Gana'da Ölüm Cezasının Kaldırılması: 2023 Tarihli Cezai Suçlar (Değişiklik) Yasası (1101 Sayılı Yasa), 30 Ocak 2024, <https://www.thinknewsonline.com/post/death-penalty-abolition-in-ghana-criminal-offences-amendment-act-2023-act-1101>

¹¹⁶ Gana Anayasası 1992 (Değişiklik: 1996), https://www.constituteproject.org/constitution/Ghana_1996

¹¹⁷ İnsan Hakları 75 Sekreteryası, Liberya tarafından İnsan Hakları 75 Sekreteryasına sunulan taahhüt, Aralık 2023, https://www.ohchr.org/sites/default/files/udhr/publishingimages/75udhr/Liberia_EN.pdf

¹¹⁸ BMİHYK Liberya paylaşımı, Liberya'da ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin yuvarlak masa toplantısı, 30 Kasım 2024, https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=585315547390541&id=100077363018206&_rdr

¹¹⁹ Foroyaa, "Anayasa ve Ulusal Meclis", 5 Aralık 2024, <https://foroyaa.net/the-constitution-and-the-national-assembly/>

¹²⁰ All Africa, "Gambiya: Anayasa (Yürürlüğe Giriş) Yasa Taslağı'nın İlk Okunuşu", 23 Aralık 2024, <https://allafrica.com/stories/202412240084.html>

¹²¹ Kongo Demokratik Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, "Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde ölüm cezası infaz erteleme yasının kaldırılmasına ilişkin 13 Mart 2024 tarihli ve 002/MME/CAB/ ME/MIN/J&GS/2024 sayılı genelge (Note circulaire n°002/MME/CAB/ ME/MIN/J&GS/2024 du 13 mars 2024 relative à la levée du moratoire sur l'exécution de la peine de mort en République démocratique du Congo)", <https://www.peinedemort.org/document/12106/Note-Circulaire-relative-ala-levee-du-moratoire-sur-l-execution-de-la-peine-de-mort-en-Republique-democratique-du-Congo>

¹²² Uluslararası Af Örgütü, "Kongo Demokratik Cumhuriyeti: Hükümetin 2023'te infazları devam ettirme tehditlerinin ardından ölüm cezarlarında kaygı verici artış", 22 Ocak 2025, <https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/8938/2025/en/>; Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Cezaları ve İnfazlar 2023" (ACT 50/7952/2024), 29 Mayıs 2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/7952/2024/tr/>

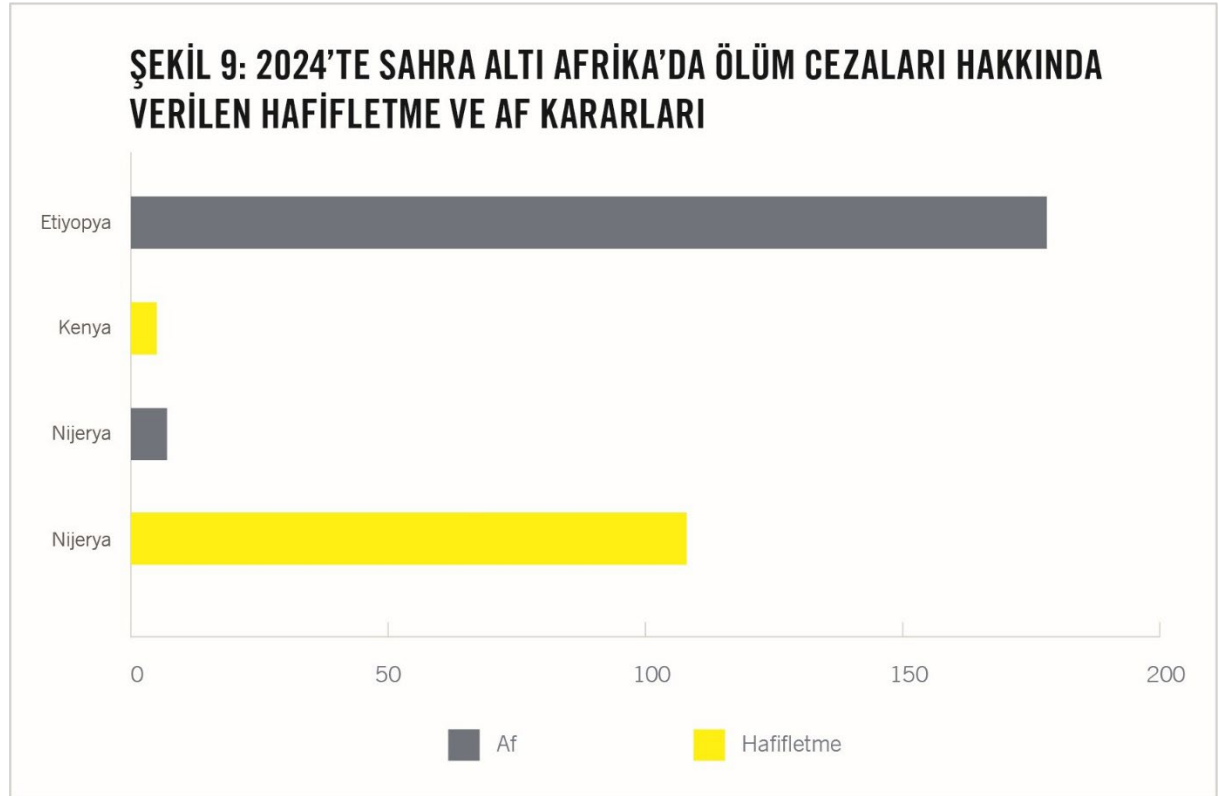
¹²³ Reuters, "Nijerya Senatosu uyuşturucu kaçakçılığı için ölüm cezası öneriyor", 9 Mayıs 2024, <https://www.reuters.com/world/africa/nigerias-senate-proposes-death-penalty-drug-trafficking-2024-05-09/>

¹²⁴ Reuters, "Nijerya Senatosu uyuşturucu kaçakçılığı için ölüm cezası öneriyor" (daha önce alıntılanmıştır).

¹²⁵ Reuters, "Nijerya Senatosu uyuşturucu kaçakçılığı için ölüm cezası öneriyor" (daha önce alıntılanmıştır).

ayında **Burkina Faso**'da askeri yetkililer, ICCPR'ye taraf devletlerin ölüm cezasını kaldırdıktan sonra¹²⁶ yeniden uygulamaya koymasını engelleyen uluslararası standartlara aykırı olarak ölüm cezasını yeniden uygulamaya koymayı değerlendirdiklerini açıkladı.¹²⁷ Burkina Faso 2018 yılında adi suçlar için ölüm cezasını kaldırdı ve bilinen son infaz 1988 yılında gerçekleştirildi.¹²⁸

Uluslararası Af Örgütü dört ülkede 113 cezanın hafifletildiğini ve 185 cezanın affedildiğini kaydetti (Şekil 8). Kenya'da (5) yargı tarafından, Nijerya'da (108) ise yürütme tarafından cezalar hafifletildi. Etiyopya (178) ve Nijerya'da (7) af kararları çıkarıldı. Ayrıca, 2024 yılında en az beş kişi ölüm cezası öngören suçlardan beraat etti ve ölüm cezası altında bulunan en az altı yabancı uyruklu kişinin ülkelerine iade edilmesine karar verildi. Gana (3), Kenya (1), Nijerya (2) ve Uganda'da (1) beraat kararları kaydedilirken, Somali'de ölüm cezasına çarptırılan altı Fas vatandaşı askeri mahkeme tarafından serbest bırakıldı ve Fas'a iade edilmeleri kararlaştırıldı.¹²⁹

¹²⁶ Amerika'nın Sesi (VOA) haberi, "Hükümet kaynağına göre Burkina ölüm cezasını geri getirmek istiyor", 9 Kasım 2024, <https://www.voanews.com/a/7858302.html>

¹²⁷ İnsan Hakları Komitesi, Madde 6: Yaşam Hakkına ilişkin 36 No'lu Genel Yorum, BM Belge No: CCPR/C/GC/36 [3 Eylül 2019], para. 34

¹²⁸ Uluslararası Af Örgütü, "Burkina Faso: Ölüm cezasının kaldırılması zor kazanılmış bir zafer", 1 Haziran 2018, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/06/burkina-faso-abolition-of-death-penalty-a-hardwon-victory/>

¹²⁹ Safaa Kasraoui, "Somali'de Askeri Mahkeme, Ölüm Cezasına Çarptırılan Faslıları Ülkelerine İade Ermek Üzere Serbest Bıraktı", Morocco World News, 14 Mayıs 2024, <https://www.moroccoworldnews.com/2024/05/19601/military-court-in-somalia-releases-moroccans-sentenced-to-death-for-repatriation/>

EK I: 2024'TE KAYDEDİLEN İNFAZLAR VE ÖLÜM CEZALARI

Bu rapor yalnızca ölüm cezasının yargısal kullanımını kapsamakta ve yargısız infaz sayılarını içermemektedir. Uluslararası Af Örgütü, bazı ülkeler için gerçek sayılar önemli ölçüde daha yüksek olduğu halde, yalnızca makul olarak teyit edebildiği sayıları açıklıyor. Bazı devletler ölüm cezası işlemlerini kasıtlı olarak gizliyor; bazı devletler ise ölüm cezaları ve infaz sayılarına ilişkin verileri tutmuyor veya paylaşıyor.

Bir ülkenin adının yanında bir sayıdan sonra “+” işaretinin yer aldığı durumlarda, örneğin Irak (63+) gibi ülkelerde, bu, Uluslararası Af Örgütü'nün Irak'ta 63 infazı veya ölüm cezasını doğruladığı ancak gerçek sayının 63'ten fazla olduğuna inandığı anlamına gelmektedir. Bir ülkenin adından sonra sayı olmadan “+” görüldüğü durumlarda ise, örneğin, Vietnam'da (+), bu, Uluslararası Af Örgütü'nün ilgili ülkede birden fazla infaz veya ölüm cezası olduğunu doğruladığı, ancak güvenilir bir asgari sayı sağlamak için yeterli bilgiye sahip olmadığı anlamına gelir. Çin dahil küresel ve bölgesel toplamlar hesaplanırken “+” iki olarak sayılmıştır.

2024 YILINDA KAYDEDİLEN İNFAZLAR

Çin: Binlerce	Somali: 34+	Umman: 3
İran: 972+	ABD: 25	Afganistan: +
Suudi Arabistan: 345+	Mısır: 13	Kuzey Kore: +
Irak: 63+	Singapur: 9	Suriye: +
Yemen: 38+	Kuveyt: 6	Vietnam: +

2024 YILINDA KAYDEDİLEN ÖLÜM CEZALARI

Çin: Binlerce	Malezya: 24	Japonya: 3
Mısır: 365	Moritanya: 23+	Kenya: 3
Irak: 200+	Somali: 17+	Laos: 2+
Nijerya: 186+	Mali: 16+	Lübnan: 2+
Bangladeş: 165+	Nijer: 16+	Fas/Batı Sahra: 2+
Yemen: 152+	Tanzanya: 12+	Uganda: 2+
Vietnam: 150+	Tunus: 12+	Birleşik Arap Emirlikleri: 1+
Hindistan: 139	Libya: 11+	Belarus: 1
Kongo Demokratik Cumhuriyeti: 125+	Cezayir: 8	Botsvana: 1
	Ürdün: 7+	Trinidad ve Tobago: 1
Pakistan: 117+	Kuveyt: 7+	Afganistan: +
Tayland: 115	Myanmar: 7+	İran: +
Endonezya: 85+	Gana: 6	Kuzey Kore: +
Sudan: 30+	Singapur: 5	Suudi Arabistan: +
ABD: 26	Etiyopya: 3+	Suriye: +
Sri Lanka: 25+	Güney Sudan: 3+	

EK II: ÖLÜM CEZASI UYGULAYAN VE UYGULAMAYAN ÜLKELER

31 ARALIK 2024 İTİBARIYLA

Dünyadaki ülkelerin dörtte üçüne yakın bir kısmı ölüm cezasını yasalarda veya uygulamada kaldırmıştır. 31 Aralık 2024 tarihi itibarıyla sayılar aşağıdaki gibidir:

Tüm suçlar için ölüm cezasını kaldıran ülkeler: 113
Yalnızca adi suçlar için ölüm cezasını kaldıran ülkeler: 9
Uygulamada ölüm cezasını kaldıran ülkeler: 23
Yasada veya uygulamada ölüm cezasını tamamen kaldıran ülkeler: 145
Uygulamaya devam eden ülkeler: 54

Aşağıda, tüm suçlar için ölüm cezasını kaldıran ülkeler, yalnızca adi suçlar için ölüm cezasını kaldıran ülkeler, uygulamada ölüm cezasını kaldıran ülkeler ve ölüm cezası uygulamaya devam eden ülkeler olmak üzere dört kategorideki ülkelerin listesini görebilirsiniz.

1. TÜM SUÇLAR İÇİN ÖLÜM CEZASINI KALDIRAN ÜLKELER

Yasaları hiçbir suç için ölüm cezası öngörmeyen ülkeler:

Arnavutluk, Andorra, Angola, Arjantin, Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Benin, Butan, Bolivya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Burundi, Cabo Verde, Kamboçya, Kanada, Çad, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kolombiya, Kongo, Cook Adaları, Kosta Rika, Fildişi Sahili, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Cibuti, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, Estonya, Fiji, Finlandiya, Fransa, Gabon, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Gine, Gine-Bissau, Haiti, Honduras, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Kazakistan, Kiribati, Kosova, Kırgızistan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Madagaskar, Malta, Marshall Adaları, Mauritius, Meksika, Mikronezya, Moldova, Monako, Moğolistan, Karadağ, Mozambik, Namibya, Nauru, Nepal, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Niue, Kuzey Makedonya, Norveç, Palau, Panama, Papua Yeni Gine, Paraguay, Filipinler, Polonya, Portekiz, Romanya, Ruanda, Samoa, San Marino, Sao Tome ve Principe, Senegal, Sırbistan, Seyşeller, Sierra Leone, Slovakya, Slovenya, Solomon Adaları, Güney Afrika, İspanya, Surinam, İsveç, İsviçre, Doğu Timor, Togo, Türkiye, Türkmenistan, Tuvalu, Ukrayna, Birleşik Krallık, Uruguay, Özbekistan, Vanuatu, Vatikan, Venezuela, Zambiya.

2. SADECE ADİ SUÇLAR İÇİN ÖLÜM CEZASINI KALDIRAN ÜLKELER

Yasaları, askeri hukuk kapsamındaki suçlar veya istisnai durumlarda işlenen suçlar gibi istisnai durumlar için ölüm cezası öngören ülkeler: ¹³⁰

Brezilya, Burkina Faso, Şili, El Salvador, Ekvator Ginesi, Guatemala, İsrail, Peru, Zimbabve.

3. UYGULAMADA ÖLÜM CEZASINI KALDIRAN ÜLKELER

Cinayet gibi adi suçlar için ölüm cezasını koruyan, ancak son 10 yıl veya daha uzun süredir kimseyi infaz etmemiş olmaları nedeniyle uygulamada ölüm cezası karşıtı olarak kabul edilebilecek ve infaz etmeme politikasına veya bu yönde yerleşik uygulamalara sahip olduğu düşünülen ülkeler:

Cezayir, Brunei Sultanlığı, Kamerun, Eritre, Esvatini, Gana, Grenada, Kenya, Laos, Liberya, Malavi, Maldivler, Mali, Moritanya, Fas/Batı Sahra, Nijer, Rusya, ¹³¹ Güney Kore, Sri Lanka, Tacikistan, Tanzanya, Tonga, Tunus.

4. ÖLÜM CEZASI UYGULAMAYA DEVAM EDEN ÜLKELER

Adi suçlar için ölüm cezası uygulayan ülkeler:

Afganistan, Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Bahreyn, Bangladeş, Barbados, Belarus, Belize, Botswana, Çin, Komor Adaları, Küba, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Dominika, Mısır, Etiyopya, Gambiya, Guyana, Hindistan, Endonezya, İran, Irak, Jamaika, Japonya, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Lesotho, Libya, Malezya, Myanmar, Nijerya, Kuzey Kore, Umman, Pakistan, Filistin (Devleti), Katar, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Suudi Arabistan, Singapur, Somali, Güney Sudan, Sudan, Suriye, Tayvan, Tayland, Trinidad ve Tobago, Uganda, Birleşik Arap Emirlikleri, Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam, Yemen.

¹³⁰ Bu ülkelerde 10 yılı aşkın süredir infaz kaydedilmedi.

¹³¹ Rusya, Ağustos 1996'da infazlara erteleme getirdi. Ancak, Çeçen Cumhuriyeti'nde 1996 ile 1999 yılları arasında infazlar gerçekleştirildi.

EK III: ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERİN ONAYLANMASI

31 ARALIK 2024 İTİBARIYLA

Milletler topluluğu, ölüm cezasının kaldırılmasını öngören dört uluslararası sözleşme kabul etmiştir. Bunlardan biri tüm dünyayı kapsar; diğer üçü ise bölgeseldir.

Aşağıda, 31 Aralık 2024 tarihi itibarıyla, dört sözleşmenin kısa tanımları, sözleşmelere taraf devletlerin listesi ve sözleşmeleri imzalayan ancak onaylamayan ülkelerin listeleri yer almaktadır. Devletler, uluslararası sözleşmelere katılarak veya onaylayarak taraf olabilirler. İmza, daha sonraki bir tarihte sözleşmeye katılarak taraf olma niyetini gösterir. Devletler, uluslararası hukuka göre taraf oldukları sözleşmelerin hükümlerine saygı göstermek ve imzaladıkları sözleşmelerin amaç ve hedeflerini bozacak hiçbir adım atmamakla yükümlüdür.

ÖLÜM CEZASININ KALDIRILMASINI HEDEFLEYEN ULUSLARARASI MEDENİ VE SİYASAL HAKLAR SÖZLEŞMESİ'NİN İKİNCİ İHTİYARİ PROTOKOLÜ

BM Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilen ve ölüm cezasının kaldırılmasını hedefleyen Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin İkinci İhtiyari Protokolü dünya çapında geçerlidir. Ölüm cezasının tamamen kaldırılmasını öngörür; ancak taraf devletlerin Protokolü onaylarken veya Protokole katılırken bu yönde bir çekince koymaları halinde, savaş durumunda ölüm cezasını sürdürmelerine izin verir. Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ne taraf olan herhangi bir devlet Protokol'e taraf olabilir.

Taraf Devletler: Arnavutluk, Andorra, Angola, Arjantin, Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Benin, Bolıvy, Bosna-Hersek, Brezilya, Bulgaristan, Cabo Verde, Kanada, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Fildişi Sahili, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Cibuti, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gabon, Gambia, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Gine-Bissau, Honduras, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Liberya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Madagaskar, Malta, Meksika, Moldova, Monako, Moğolistan, Karadağ, Mozambik, Namibya, Nepal, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Kuzey Makedonya, Norveç, Filistin (Devleti), Panama, Paraguay, Filipinler, Polonya, Portekiz, Romanya, Ruanda, San Marino, Sao Tome ve Principe, Sırbistan, Seyşeller, Slovakya, Slovenya, Güney Afrika, İspanya, İsveç, İsviçre, Doğu Timor, Togo, Türkiye, Türkmenistan, Ukrayna, Birleşik Krallık, Uruguay, Özbekistan, Venezuela, Zambiya (Toplam: 92).

AMERİKAN İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN ÖLÜM CEZASININ KALDIRILMASINA İLİŞKİN PROTOKOLÜ

Amerikan Devletleri Örgütü Genel Kurulu tarafından 1990 yılında kabul edilen Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Protokolü, ölüm cezasının tamamen kaldırılmasını öngörmekle birlikte, taraf devletlerin Protokolü onaylarken veya Protokole katılırken bu yönde bir çekince koymaları halinde, ölüm cezasını savaş durumunda muhafaza etmelerine izin vermektedir. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan herhangi bir devlet Protokol'e taraf olabilir.

Taraf Devletler: Arjantin, Brezilya, Şili, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Uruguay, Venezuela (Toplam: 13).

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN ÖLÜM CEZASININ KALDIRILMASINA İLİŞKİN 6 NUMARALI PROTOKOLÜ¹³²

(Avrupa) İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) 1983 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin 6 No'lu Protokolü, barış durumunda ölüm cezasının kaldırılmasını öngörmektedir. Taraf devletler, "savaş veya olası bir savaş tehdidi durumunda" işlenen suçlar için ölüm cezasını muhafaza edebilir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan herhangi bir devlet Protokol'e taraf olabilir.

Taraf Devletler: Arnavutluk, Andora, Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Moldova, Monako, Karadağ, Hollanda, Kuzey Makedonya, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, Ukrayna (Toplam: 46).

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN ÖLÜM CEZASININ HER DURUMDA KALDIRILMASINA İLİŞKİN 13 NUMARALI PROTOKOLÜ

Avrupa Konseyi tarafından 2002 yılında kabul edilen, (Avrupa) İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) ölüm cezasının her koşulda kaldırılmasına ilişkin 13 No'lu Protokolü, savaş veya olası savaş tehdidi durumu dahil olmak üzere her koşulda ölüm cezasının kaldırılmasını öngörmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan herhangi bir devlet Protokol'e taraf olabilir.

Taraf Devletler: Arnavutluk, Andora, Ermenistan, Avusturya, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Moldova, Monako, Karadağ, Hollanda, Kuzey Makedonya, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, Ukrayna (Toplam: 45).

İmzalamış ancak onaylamamış devletler: Azerbaycan (Toplam: 1).

¹³² Rusya, 16 Eylül 2022'de sözleşmenin tarafı olmaktan çıktı.

EK IV: 79/179 SAYILI BM GENEL KURULU KARARININ OYLAMA SONUÇLARI

17 ARALIK 2024'TE ÇIKARILAN

BM Genel Kurulu, ölüm cezası kullanımının ertelenmesi hakkında onuncu kararını çıkardı. Karar, BM üye devletlerinin büyük çoğunluğu tarafından kabul edildi.

17 Aralık 2024'te çıkarılan 79/179 Sayılı BM Genel Kurulu Kararının eş destekçileri:

Arnavutluk, Cezayir, Andorra, Arjantin, Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Belçika, Bolivya, Bosna Hersek, Brezilya, Bulgaristan, Cabo Verde, Kanada, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Fildişi Sahili, Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Honduras, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Meksika, Mikronezya, Moldova, Monako, Moğolistan, Karadağ, Hollanda, Yeni Zelanda, Kuzey Makedonya, Norveç, Panama, Paraguay, Polonya, Portekiz, Romanya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Ukrayna, Birleşik Krallık, Uruguay, Venezuela (Toplam: 70).

Lehte oylar – Arnavutluk, Cezayir, Andorra, Angola, Antigua ve Barbuda, Arjantin, Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Benin, Butan, Bolivya, Bosna Hersek, Brezilya, Bulgaristan, Burkina Faso, Cabo Verde, Kamboçya, Kanada, Çad, Şili, Kolombiya, Kongo, Kosta Rika, Fildişi Sahili, Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, Danimarka, Cibuti, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Ekvator Ginesi, Eritre, Estonya, Fiji, Finlandiya, Fransa, Gabon, Gambia, Gürcistan, Almanya, Gana, Yunanistan, Guatemala, Gine-Bissau, Haiti, Honduras, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Ürdün, Kazakistan, Kenya, Kiribati, Kırgızistan, Letonya, Lübnan, Liberya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Madagaskar, Malavi, Malezya, Mali, Malta, Mauritius, Meksika, Mikronezya, Moldova, Monako, Moğolistan, Karadağ, Fas/Batı Sahra, Mozambik, Myanmar, Namibya, Nauru, Nepal, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Kuzey Makedonya, Norveç, Palau, Panama, Paraguay, Peru, Filipinler, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Ruanda, Samoa, San Marino, Sao Tome ve Principe, Sırbistan, Seyşeller, Sierra Leone, Slovakya, Slovenya, Solomon Adaları, Somali, Güney Afrika, Güney Kore, İspanya, Sri Lanka, Surinam, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Doğu Timor, Togo, Tunus, Türkiye, Türkmenistan, Tuvalu, Ukrayna, Birleşik Krallık, Uruguay, Özbekistan, Vanuatu, Zambiya (Toplam: 130).

Karşı oylar – Bahreyn, Barbados, Belize, Botsvana, Brunei Sultanlığı, Çin, Mısır, Etiyopya, Hindistan, İran, Irak, Jamaika, Japonya, Kuveyt, Libya, Maldivler, Moritanya, Kuzey Kore, Umman, Pakistan, Papua Yeni Gine, Katar, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Suudi Arabistan, Singapur, Sudan, Tonga, Trinidad ve Tobago, Amerika Birleşik Devletleri, Yemen (Toplam: 32).

Çekimser oylar – Bahamalar, Bangladeş, Belarus, Burundi, Kamerun, Komorlar, Küba, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Esvatini, Gine, Guyana, Endonezya, Laos, Lesotho, Nijer, Nijerya, Tanzanya, Tayland, Uganda, Birleşik Arap Emirlikleri, Vietnam, Zimbabve (Toplam: 22).

Oylamaya katılmayanlar – Afganistan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Dominika, Grenada, Marshall Adaları, Senegal, Güney Sudan, Suriye, Venezuela (Toplam: 9).

**ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ
KÜRESEL BİR İNSAN
HAKLARI HAREKETİDİR.
BİR KİŞİ ADALETSİZLİĞE
UĞRADIĞINDA BU HEPİMİZİ
İLGİLENDİRİR.**

BİZE ULAŞIN

posta@amnesty.org.tr

+9 (0216) 766 78 38

BİZİ TAKİP EDİN

uluslararasıaforgututurkiye

@aforgutu

ÖLÜM CEZALARI

VE İNFAZLAR

2024

Uluslararası Af Örgütü'nün dünya genelinde ölüm cezası kullanımına ilişkin gözlemi, 2023'te 1.153 olan infaz sayısının 2024'te %32 artarak 1.518'e ulaştığını ortaya koydu. İnfaz uygulayan ülkelerin sayısı üst üste ikinci yılda da bugüne kadar kaydedilen en düşük sayıya geriledi.

Bilinen infazlardaki küresel artış, 2023'te 1.041 olan infaz sayısının 2024'te 1.380'e yükseldiği İran, Irak ve Suudi Arabistan'da kaydedilen sayılardaki önemli artıştan kaynaklandı. Bu sayı, küresel çapta bilinen tüm infazların yaklaşık %91'ini oluşturdu.

2023 yılına kıyasla Mısır, Singapur ve Yemen'de infaz sayısında ciddi artışlar kaydedilirken Somali'de sınırlı bir düşüş kaydedildi. Diğer devletlerin yanı sıra Çin, Kuzey Kore ve Vietnam'da gizlilik ve diğer kısıtlayıcı uygulamalar, ölüm cezasının kullanımına ilişkin doğru değerlendirilmelere engel olmaya devam etti.

Uluslararası Af Örgütü, uyuşturucuyla ilgili suçlar nedeniyle bilinen tüm infazların %42'sinden fazlasına karşılık gelen 637 infaz kaydetti. Uluslararası insan hakları hukuku "en ciddi suçlar" (kasten öldürmeyi kapsayan suçlar) eşiğini karşılamayan suçlara ölüm cezası verilmesini yasaklarken, 2024 yılında en az dört ülke - Çin, İran, Suudi Arabistan ve Singapur - uyuşturucuyla ilgili suçlar nedeniyle infazlar gerçekleştirdi.

Bununla birlikte, ölüm cezasını kaldırmaya yönelik bazı kayda değer ilerlemeler kaydedildi. Zambiya, ölüm cezasının kaldırılmasını amaçlayan Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin İkinci İhtiyari Protokolü'ne katılırken, Zimbabve adi suçlar için ölüm cezasını kaldırdı. BM üye devletlerinin üçte ikisinden fazlası, ölüm cezası kullanımının ertelenmesi hakkındaki onuncu Genel Kurul kararı lehinde oy kullandı.

Uluslararası Af Örgütü, istisnasız her durumda ölüm cezasına karşı çıkmaktadır.

İndeks: ACT 50/8976/2025

Nisan 2024

Orijinal dili: İngilizce

[amnesty.org](https://www.amnesty.org)

AMNESTY
INTERNATIONAL

